

**ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА УПРАВЉАЊЕ МИГРАЦИЈАМА
У ОПШТИНИ ВРБАС**

За период 2023 – 2027. године

НАЦРТ

Врбас, 2022. године

С А Д Р Ж А Ј

Уводна реч Председника општине Врбас.....	3
Шта је Локални акциони план за управљање миграцијама (ЛАП).....	4
Поглавље 1: Општи подаци о Општини Врбас	
○ Социо-економска анализа општине Врбас.....	9
○ Демографија.....	10
○ Организациона структура Општине.....	11
○ Степен развијености и привредне делатности.....	13
○ Запосленост.....	20
Поглавље 2: Подаци о избеглим, и интерно расељеним лицима, повратницима по основу Споразума о реадмисији, тражиоцима азила и мигрантима у потреби без утврђеног статуса у Општини Врбас	22
Поглавље 3: Анализа ситуације и спорна питања избеглих и интерно расељених лица, повратника, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса.....	25
Поглавље 4: Приоритетне циљне групе.....	44
Поглавље 5: Дијаспора као ресурс локалноог развоја.....	45
Поглавље 6: Интегрисано управљање миграцијама.....	49
Поглавље 7: Општи и специфични циљеви.....	51
Поглавље 8: Активности – Задаци за реализацију ЛАП-а.....	53
Поглавље 9: Ресурси / буџет.....	59
Поглавље 10. Аранжмани за примену.....	60
Поглавље 11: Праћење и оцена успешност.....	61

Уводна реч председника општине Врбас

Општина Врбас континуирано учествује у програмима решавања проблема избеглих, расељених лица и повратника.

Регионални стамбени пројекат је вишегодишњи програм Републике Србије, БиХ, Црне Горе и Хрватске који има за циљ да обезбеди трајно стамбено решење најугроженијим избегличким породицама. У Републици Србији се спроводи уз подршку ОЕБС и УНХЦР. Финансиран је средствима ЕУ, као највећег донатора, САД, Немачке, Италије, Норвешке, Швајцарске, Данске, Турске, Луксембурга, Кипра, Румуније, Чешке, Словачке и Мађарске.

Уз подршку Владе Србије, Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије, Јединице за управљање пројектима и уз помоћ Европске уније, општина Врбас је током 2022. године успела да реши стамбено питање 27 избегличких породица. У претходном периоду кроз економско оснаживање и кроз доделу грађевинског материјала за адаптацију кућа помоћ је добило ише од 110 избегличких породица. Купљено је 35 сеоских кућа. Кроз становање у заштићеним условима збринуто је 13 породица, а сада додатних 14 породица има прилику да добије станове кроз овај програм. Трајна решења су остварена за 187 породица и то је веома добар резултат за општину Врбас. Циљ нам је да свим материјално угроженим избегличким породицама помогнемо и олакшамо им свакодневни живот.

Општина Врбас и Влада Србије реализацијом бројних пројеката континуирано потврђују заједничку посвећеност стварању услова за бољи и квалитетнији живот свих грађана. Повереништво за избеглице и миграције активно ради на унапређењу положаја како избеглих тако и расељених лица. Континуирано се ради на анкетирању грађана. Поред свакодневних разговора са грађанима, и даље се спроводи анкетирање на територији наше општине као бисмо имали реалну слику потреба свих породица а исто тако и увид колико је тих породица остало да живи у нашој Општини.

Креирање ефикасних мера и препорука за управљање економским миграцијама једно је од највећих изазова јавних политика. Нераскидиво је повезано са питањима економског и социјалног развоја, са аспектима популационе политике, људским правима, питањима безбедности и са регионалном и међурегионалном сарадњом. Миграције се могу разумети као циклус од тренутка када мигрант донесе одлуку о мигрирању, па све до његовог евентуалног повратка. Циљ општине Врбас је креирање повољног друштвеног амбијента који ће довести до ублажавања пре свега унутрашњих миграција, пре свега младих људи, ка већим привредним центрима у држави.

Настојимо да направимо пословни и привредни амбијент који би задржао радно способне у нашој Општини. За стварање повољнијег привредног амбијента, важна је сарадња свих инспекцијских органа на сузбијању сиве економије, подстицање оснивања привредних субјеката у делатностима са бржим стопама раста, подршка предузетништву и укључивање представника привреде у процес доношења одлука. Стварање услова за нове инвестиције и отварање нових радних места представљају основни циљ економског развоја као стратешког праваца Општине.

Председник општине Врбас
Предраг Ројевић

ВИЗИЈА

Република Србија је држава у којој се остварују циљеви одрживог развоја уз пуни допринос исељеника, странаца који у њој живе и радно способног становништва које у њој жели да остане.

Идентификација проблема

На основу података о тренду економских миграција у Републици Србији и правног и институционалног оквира, издвојени су следећи кључни проблеми:

- недостатак системског одговора на проблем економских миграција;
- неопходност дефинисања приоритета и унапређивање међусекторске сарадње;
 - изостанак примене постојећих закона и стратегија, њихових препорука, мера и активности, који директно или индиректно третирају проблематику економских миграција, као и саветодавних тела која нису никада функционално успостављена;
- изостанак проактивног приступа решавању ове проблематике;
- непостојање свеобухватних мера за смањење узрока за емиграцију;
- непостојање консензуса око питања економских миграција;
 - недостатак јединственог система за прикупљање података о економским миграцијама;
 - повећање обима економских миграција како унутар, тако и изван Републике Србије;
- неискоришћени развојни потенцијали дијаспоре;
- недовољно подстицање повратних и циркуларних миграција;
 - неопходност едукације о значају миграционих процеса за развој одређеног простора;
- непостојање развијених мера и програма за (ре)интеграцију повратника;
 - недовољно развијене мере и програми за привлачење страних студената и стручњака, као ни програма њихове интеграције у друштво.

Стратегија о економским миграцијама за период 2021 - 2027. године, којом се по први пут у Републици Србији уређује област економских миграција, усвојена је на седници Владе Србије.

Поменутом стратегијом желимо да створимо бољи привредни и друштвени амбијент којим ће се успорити одлазак радно способног становништва, ојачамо везе са дијаспором, подстакнемо повратне и циркуларне миграције, али и привучемо стране држављане различитих образовних профила. Србија има младе, образоване, талентоване и вредне људе које жели да задржи, обезбедивши им боље услове за живот, рад и напредак у сваком смислу, али и да врати наше стручњаке који су отишли у иностранство

Шта је Локални акциони план за управљање миграцијама (ЛАП)

- ✓ Оперативни план за решавање питања и унапређење положаја различитих мигрантских група - избегла лица, ИРЛ, повратници, лица из трећих земаља (тражиоци азила и мигранти у потреби без утврђеног статуса) и економске мигранте
- ✓ Спона између централне и локалне политике.
- ✓ Скуп средњорочних мера које локалне власти планирају да имплементирају како би решили проблеме са којима се суочавају мигранти кроз постављање специфичних циљева и начина за мерење резултата њиховог спровођења
- ✓ Договор о плану промене на локалу као резултат консултација и званични документ града/општине.
- ✓ ЛАП може да се односи и на локално становништво које је изложено миграцијама (унутрашње миграције, депопулација, дијаспора)
- ✓ Алат за добијање средстава.

У овом документу под процесом *локалног акционог планирања унапређења положаја избеглих¹, интерно расељених лица² (ИРЛ), повратника по Споразуму о реадмисији³* (у даљем тексту повратници), тражилаца азила и миграната без утврђеног статуса у потреби, подразумевамо процес доношења одлука о томе које промене значајне за живот избеглих и интерно расељених лица, повратника по основу Споразуму о редмисији, тражилаца азила и миграната без утврђеног статуса у потреби, намеравамо да остваримо у свом локалном окружењу у периоду од 2022-2025. године.

Тај процес се заснива на идентификовању најбољег начина ангажовања капацитета свих социјалних актера у заједници у планирању и примени плана.

Према Конвенцији УН о статусу избеглице (1951), **избеглица** је особа која је из основаног страха да ће бити прогоњена због своје расе, националне припадности, припадности одеђеној друштвеној групи или због политичког уверења, напустила своју државу и не може или због поменутог страха не жели да се у њу врати. Појам избеглице је Протоколом из 1967. год. проширен и на особе које су биле изложене ратним страдањима или другим облицима насиља и зато одлучиле или биле принуђене да напусте своју државу.

Статус избеглице у Републици Србији, Комесаријат за избеглице и миграције признаје у складу са Законом о избеглицама („Службени гласник РС“ број 18/92, „Службени лист СРЈ“ број 42/02-СУС и службени гласник РС“ број 30/10).

Интерно расељене особе² су оне особе које су биле присиљене да напусте своје домове, али су остале у границама своје државе. Разлози због којих су били присиљени да напусте своје домове могу бити различити: рат, насиље, угрожавање људских права, политички прогон или природне катастрофе (земљотрес, поплава и сл.). Зато што се налазе у границама своје земље, могућности њихове међународне заштите су ограничене. Иако их, за разлику од избеглица, не штити Специјална конвенција УН, и даље их штите национални закони, међународно хуманитарно право и међународни правни акти у области људских права.

Повратник по основу Споразума о реадмисији³ је држављанин Републике Србије за чији повратак је надлежни орган дао сагласност по основу Споразума о реадмисији које је закључила Република Србија. То су лица која су добровољно или присилно враћена из држава у којима су неосновано боравила (одбијен захтев за азил, истекла виза) у земљи порекла, на основу потписаног Споразума о реадмисији између Европске заједнице и Републике Србије.

Споразумом између Републике Србије и ЕУ о реадмисији лица која незаконито бораве, а који је ступио на снагу 01. 01. 2008. године, уговорне стране су регулисале процедуру повратка особа које не испуњавају или више не испуњавају услове за улазак или боравак, на територији државе уговорнице

Спречавање нелегалних миграција и прихват и интеграција повратника по основу Споразума о реадмисији представљају један од услова Србије на Белу шенген листу.

У циљу испуњавања својих обавеза Република Србија усвојила је Стратегију реинтеграције повратника по основу Споразума о реадмисији 13. фебруара 2009. године („Службени гласник РС“, број 15/09). Усвојен је и акциони план за спровођење Стратегије реинтеграције повратника по основу споразума о реадмисији за период 2009. и 2010. године.

Тражилац азила – странац који је поднео захтев за азил на територији РС о којем није донета правноснажна одлука (у складу са Законом о азилу и привременој заштити).

Лица која су добила азил – лица која имају право на боравак и заштиту које има странац којем је, одлуком надлежног органа, одобрено право на уточиште или супсидијарну заштиту. Уточиште - право на боравак и заштиту које се даје избеглици на територији РС за кога надлежни орган утврди да оправдано страхује од прогона у држави порекла или држави уобичајеног боравишта. Супсидијарна заштита - заштита коју РС одобрава странцу који би у

¹ (<http://en.wikipedia.org/wiki/Refugee>)

² http://www.articleword.org/index.php/Displaced_person

³ http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/3118-12Lat.pdf

случају повратка у државу порекла или државу уобичајеног боравишта био изложен трпљењу озбиљне неправде и који не може или који се због такве опасности не жели ставити под заштиту те државе.

То значи да су та лица, у складу са важећом законском регулативом, на територији Републике Србије затражила неки од видова међународне заштите на законом прописан начин. У складу са одредбама Закона које се односе на смештај и обезбеђивање основних животних услова за лица која траже азил Влада Републике Србије оснива центре у којима бораве и у буџету обезбеђује средства за функционисање центара.

Миграције становништва представљају комплексну друштвену појаву, која уз природни прираштај непосредно утиче на размештај становништва и популациону динамику неког простора, односно промену његових демографских потенцијала. Познавање узрока, детерминанти и последица миграција од суштинског је значаја за разумевање природе и карактеристика развојних процеса одређене територије.

Република Србија је традиционално земља емиграције, али и имиграције и транзитних миграција. **Мигранти у потреби без утврђеног статуса** су на територију Републике Србије ушли из суседних земаља, а пореклом су из ратом захваћених подручја Блиског Истока и Африке. У складу са појачаним приливом миграната, Влада Републике Србије је 18. јун 2015. године, основала Радну групу за решавање проблема мешовитих миграционих токова коју чине министри пет ресорних министарстава, укључујући представника Комесаријата за избеглице и миграције. Радна група је формирана са задатком да прати, анализира и разматра питања мешовитих миграционих токова у Републици Србији са посебним освртом на проблеме у овој области, даје анализе стања ипредлоге мера за решавање уочених проблема и усклађивање ставова надлежних државних органа и других организација и институција које се баве питањима мешовитих миграционих токова.

Током 2015. и 2016. године Србија се сусрела са великим бројем избеглица и миграната који су пролазили кроз нашу државу на путу ка земљама Европске уније, што је представљало, и још увек представља, велики изазов за државне институције. Затварањем тзв. „балканске руте“, миграторни токови су успорени и постоји велики број миграната који се дуже задржавају у Србији. Међу њима је континуирано и одређени број деце (око 40% у укупној популацији избеглица и миграната) која у Србији бораве са породицама или самостално (малолетници без пратње).

Веома значајан обим миграција у савременом свету подстакнут је пре свега економским мотивима, попут потраге за послом или у циљу побољшања животног стандарда и услова живота. Због своје географске распрострањености и бројности, **економске миграције**⁴ представљају један од најбитнијих видова мобилности становништва. Миграције становништва, као саставни део процеса глобализације, утичу на тржиште рада кроз мобилност радне снаге између различитих континената, региона и држава, као и унутар њих. Исто тако, овај процес утиче и на међународну миграцију послова, а подстакнут је неретко финансијским кризама и асиметријом у развоју економских блокова. Према најновијем извештају Међународне организације за миграције³ уочен је пораст нивоа међународних миграција у складу са савременим трендовима. Тако је 2019. године број међународних миграната у свету процењен на 272 милиона, што представља 3,5% светске популације. У односу на почетак новог миленијума, број миграната у свету је повећан за 122 милиона, а њихов удео у укупном броју становника за свега 0,7%. Према истом извештају, број економских миграната у 2019. години износио је 168 милиона, односно 62% укупног броја међународних миграната, који су послали чак 689 милијарди USD новчаних дознака у државе порекла (што је у односу на почетак миленијума петоструко виши износ).

⁴ [Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021-2027. године](#)

Жртве трговине људима

Трговине људима⁵ је широко препознато као озбиљно кривично дело и повреда људских права и дефинисано је као такво у међународном и домаћем праву. Трговина људима је облик модерног ропства. Кривично дело је почињено када трговац људима употреби насиље, превару или присилу да контролише друго лице с циљем, на пример, његовог укључивања у сексуалне активности или за запошљавање или давање услуга. Трговина људима може али не мора укључивати транспорт на другу локацију. Лица се могу сматрати **жртвама трговања људима** без разлике да ли су експлоатирана у граду где живе или су превезена са циљем њихове експлоатације, да ли су се претходно сложила да раде са трговцем људима, да ли су учествовала у извршењу кривичног дела што је дошло као директна последица њихове експлоатације.

Дијаспора

Дијаспора⁶ означава припаднике једног народа који живе одвојено од матице. Према Закону о дијаспори и Србима у региону (члан 2. став 1), дијаспора обухвата држављане Републике Србије који живе у иностранству, припаднике српског народа и исељенике са територије Републике Србије и из региона, као и њихове потомке

Србе исељенике правилно је користити израз „Српска дијаспора“. Србија је традиционално емиграциона земља, из које се одлазило и даље се одлази првенствено због социо-економских и/или политичких разлога.

Млади, миграције и депопулација

Институт за развој и иновације спровео је спровео пројекат *Млади, миграције и депопулација* који представља анализу економских ефеката миграција младих људи из Србије и региона. Програм *Млади, миграције и депопулација* има за циљ сагледавање позитивних и негативних ефеката феномена миграција, као и креирање и спровођење предлога политика управљања миграцијама.

Покретач овог програма је пројекат Трошкови емиграције младих, кроз који је развијена методологија анализе трошкова емиграција младих у Србији и земљама региона. На основу ове јединствене методологије сагледани су ефекти миграција младих из Србије и земаља окружења, и на основу тих података су развијени предлози економских политика.

У *Стратегији о економским миграцијама Републике Србије за период 2021. до 2027. године* се наводи: „Подаци о унутрашњим миграцијама се прикупљају за сва лица која се трајно пресељавају унутар граница Републике Србије и потом подnose пријаву - одјаву пребивалишта Министарству унутрашњих послова у чијој је надлежности вођење евиденције пребивалишта. Посматрано према старосној структури, најпокретљивије становништво је у доби између 20 и 35 године, односно фертилно и радно способно становништво.

Закон о управљању миграцијама („Службени гласник РС”, број 107/12) дефинише емиграцију као спољну миграцију из Републике Србије која траје или се очекује да ће трајати дуже од 12 месеци. Просечна старост спољних миграната је 2011. године износила 28 година. У контингенту спољних миграната најзаступљенија је старосна група од 20-39 година (38,3%).“

⁵ <https://rm.coe.int/leaflet-victims-of-human-trafficking-understanding-your-rights-and-the/16807bbac7>

⁶ <https://www.grupa484.org.rs/h-content/uploads/2020/04/Dijaspora-kao-resurs-lokalnog-razvoja-2013-grupa-484.pdf>

Процес израде **Локалног акционог плана за управљање миграцијама** за општину Врбас, заснивао се на интерактивном приступу чије су основне методолошке карактеристике да је:

- > **Локални** – спроведен је у локалној заједници и уважава локалне специфичности;
- > **Партиципативан** – укључио је различите битне актере процеса друштвено организоване подршке избеглих и интерно расељених лица, повратника по основу Споразума о реадмисији, тражилаца азила и миграната без утврђеног статуса у потреби у локалној заједници;
- > Утемељен на реалним околностима, расположивим ресурсима и потребама за унапређење положаја избеглих и интерно расељених лица, повратника по основу Споразума о реадмисији, тражилаца азила и миграната без утврђеног статуса у потреби,
- > Прилагођен ситуацији у локалној заједници, актерима и позитивној промени којој се тежи;
- > Користи савремене методе планирања и анализе свих важних елемената потребних за доношење одлука;
- > Подстиче одговоран однос различитих друштвених актера у локалној заједници.

За потребе процеса израде **Локалног акционог плана за управљање миграцијама за општину Врбас**, коришћени су различити извори и начини прикупљања података: резултати анкете о потребама избеглих и интерно расељених лица, резултати интервјуа са потенцијалним корисницима/цама и састанака са локалним актерима, резултати из Упитника за породице избеглих лица спроведеног по налогу Комесаријата за избеглице и миграције, статистички подаци, различити извештаји и документи, подаци Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије, Општинског повереништва за избеглице, Црвеног крста, локалних невладиних организација итд.

Процес израде **Локалног акционог плана** (у даљем тексту ЛАП) спроведен је у периоду јун 2022. године – децембра 2022. године.

Захвалност учесницима/цама у процесу израде ЛАП-а

За потребе израде **Локалног акционог плана за управљање миграцијама у општини Врбас за период 2023-2027. године** на територији општине Врбас формиран је Општински савет за управљање миграцијама и трајна решења, као и Радна група за израду овог стратешког документа.

Улога општинског Савета за миграције је да:

- Обезбеди потребне податке непосредно од циљних група и социјалих актера у систему подршке избеглим и интерно расељеним лицима
- Креира планове и конкретне мере за решавање питања избеглица, ИРЛ, повратника по основу споразума о реадмисији, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса те дефинише праве будућег развоја
- Размењује информације и учествује на састанцима од значаја за процес планирања
- Примењује усвојене методе планирања током процеса планирања
- Дефинише циљеве и правце развоја, као и да сарађује са различитим релевантним локалним и републичким актерима
- Ради на писању завршног документа
- Иницира јавну расправу о нацрту документа и допринесе да финална верзија буде предложена Општинском већу на усвајање

Чланови/ице Савета за миграција општине Врбас су:

1. Јасна Бјелица, чланица Општинског већа, председник
2. Мира Недић, руководилац Одељења за друштвене делатности, заменик председника
3. Нада Батрићевић, директор Центра за социјални рад, члан
4. Татјана Глушчевић, секретар Црвеног крста, члан
5. Драгомир Тешановић, Полицијска станица Врбас, члан
6. Наташа Аларгић, Дом здравља Врбас, члан
7. Александар Бабић, Одељење за друштвене делатности Општине Врбас, члан
8. Горан Николаш, секретар Друге месне заједнице, члан
9. Родољуб Ускоковић, удружење „РОД“, члан
10. Дејан Захорјански, Општа болница Врбас, члан
11. Ивана Брсановић, Општинска управа Врбас, секретар

Захваљујемо се свим члановима/ицама Савета за миграције општине Врбас на учешћу у процесу планирања. Остали актери укључени у сам процес локалног акционог планирања су били представници различитих институција, организација и група, укључујући и групе потенцијалних корисника који су повремено учествовали у консултативном процесу. Посебну захвалност изражавамо Комесеријату за избеглице и миграције Републике Србије.

2. Преглед и оцена постојећег стања

Социо-економска анализа општине Врбас - извод⁷

Уводни подаци

Општина Врбас је смештена у Јужнобачком управном округу у АП Војводини на северозападу Републике Србије. Општина има веома повољан географско - саобраћајни положај, јер у непосредној близини Општине пролази аутопут Е-75 који је Европски коридор 10, а преко њене територије пролази и железнички путни правац који повезује градове Београд – Будимпешта – Беч који представља важну железничку саобраћајницу јер повезује 3 главна града у три државе. Такође, преко Општине се простире и мрежа путева: Сомбор-Врбас-Бечеј, Врбас-Бачка Паланка и Врбас-Суботица. Кроз општину Врбас пролазе и канали који су део хидросистема Дунав-Тиса-Дунав. Просторно општина је омеђена са општином Мали Иђош на северу, општином Србобран на истоку, општином Темерин на југоистоку, као и градом Новим Садом и Бачким Петровцем на југу, односно општином Бачка Паланка на југозападу, општином Озаци на западу и општином Кулом на северозападу. Општина се простире у виду правоугаоне траке у правцу Великог бачког канала, у подножју тзв. „Телечке заравни“ и делимично на њеним падинама. Општина Врбас се налази на следећим координатама: [45° 34' 10" северне географске ширине и 19° 38' 16" источне](#) географске дужине.

мм-. **Слика 1.** Положај Општине Врбас у Републици Србији

Општина Врбас је мултинационална и мултикултурална средина. Према резултатима Пописа становништва из 2011. године, на територији општине Врбас живело је 42.092 становника. По етничком саставу највише има Срба, 23.251 становника, затим следе Црногорци, 7.353 становника, Русина, 3.375, Мађара, 2.464 становника итд. Општину Врбас чини укупно 7 насеља: урбано насеље Врбас (24.112 становника), Куцура (4.348 становника),

⁷ Цела социо-економска анализа налази се у прилогу

Змајево (3.926 становника), Бачко Добро Поље (3.541 становника), Равно Село (3.107 становника), Савино Село (2.957 становника) .

Извор: https://sr.wikipedia.org/sr-el/Општина_Врбас

Према првим писаним документима Врбас се спомиње 1387. године. Међутим, историја места је много дужа. Неолитска насеља су констатована још око (5.000-2.500. г.п.н.е.). У бронзаном добу (1.800-800. г.п.н.е.) констатовано је насеље са некрополом недалеко од Чарнока, као и мање насеље на северној, левој обали Црне баре. Археолошко веома значајно налазиште је из млађег гвозденог доба (4. в.п.н.е. – 1. в.н.е.) на локалитету Чарнок - Бачко Добро Поље. Чарнок је келтски опидум (земљано утврђење) које првенствено представља трговачки центар, а касније добија и одбрамбену улогу.

У периоду од 4. века н. е. у ово подручје се досељава велики број народа. Најдуже су боравили Авари иза којих је остала некропола на локалитету „Пошет“. Сам по означава крај доминације Авара и еру Франака. Затим подручје насељавају Бугари. Крајем 9. века у Панонску низију стижу угарска племена.

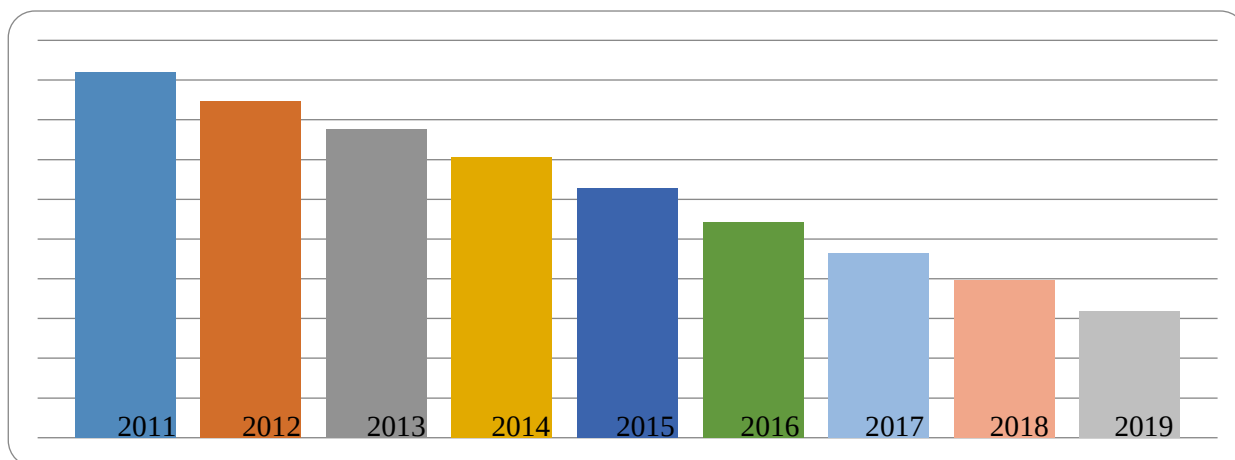
Према писаним подацима подручје су углавном насељавали Срби, који су због различитих разлога напуштали ово подручје (ратови, поплаве, различите болести итд.). Од 1720. године почињу велике промене у етничким односима у Бачкој. Срби мигрирају у Русију, а у подручје данашње Војводине почињу да се насељавају Русини, Немци, Мађари итд.

Као важан чинилац у привредном развоју Врбаса, узима се прокопавање канала и изградња железничке пруге Нови Сад-Суботица. То је условило и раст инфраструктуре места, отварале су се школе, јачало занатство и трговина. Почетак 20. века карактерише јачање радничке класе која се организује у синдикате који почињу да се боре за њихова права.

Демографија

Резултати пописа 2011. године, као и процене за наредне године, указују на присуство и повећање интензитета неповољних демографских појава и процеса са којима се већ деценијама суочава Србија. Приметно је смањење укупног броја становника, природна депопулација, миграциони процеси и демографско старење које детерминише прилично ограничавајући популациони оквир формирања радног контингента, а самим тим и активног становништва (са 42.092 становника у 2011. на 39.099 становника у 2019. години). Број становника у општини Врбас се, у периоду 2011-2019. година, смањио за 7,11 % (Графикон 1)

Графикон 1. Број становника у општини Врбас, у периоду 2012-2019. година

Извор: РЗС (2020) Општине у Србији

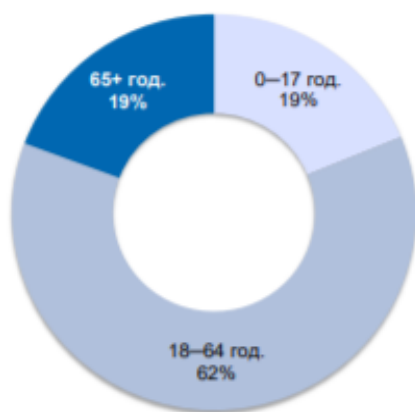
Подаци о старосној структури становништва према попису из 2011. године показују да је: 13.791 становника (22,57 %) популација преко 60 година, деце и омладине до 19 година има 9.138, што чини (21,71%) укупне општинске популације. Пад укупног броја становника, ниска стопа наталитета и фертилитета, негативан природни прираштај -8,0 (виши од војвођанског просека -4,7), као и висок индекс старења су карактеристике општинске популације (Табела 1).

Табела 1. Основни демографски подаци, упоредни приказ (2019. година)

Опис	Врбас	Јужнобачка област	Република Србија
Број становника	39.099	618.829	6.945.235
Просечан број чланова домаћинства	2,99	2,7	2,9
Стопа природног прираштаја	-8,0	-2,0	-5,3
Очекивано трајање живота живорођених	74	75	74
Просечна старост	42	44,5	44,7
Индекс старења	126	138,57	144,05
% проценат деце старости од 0-14	15,35	15,54	14,54
% проценат становништва радног узраста	65,68	65,91	65,02
% 65 у укупном становништву	19	18	19

Извор: (РЗС) 2020, Девинфо.

У 2020. години, укупан број становника је био 38.658 лица, са густином насељености од 103 становника/км². Стопа природног прираштаја је била -8, умрлих 17, а живорођених 9.

Слика 2. Становништво према старосним групама, у 2020. години.

Просечна старост становништва је 42 године, са индексом старења 126. Просечан број чланова домаћинства је 2,99. Према старосној структури, млађе становништво (од 0 до 17 година) и становништво старије од 65 година је заступљено са истим уделом од 19% у односу на укупан број становника општине Врбас.

Пунолетно становништво општине Врбас, које се налази у групи од 18-64 године је најзаступљенија старосна група и чини 62% укупног броја становника Општине (Слика 2).

Извор: Витална статистика, 2020.

Организациона структура Општине

Локална самоуправа општине Врбас организована је у складу са Законом о локалној самоуправи и то Статутом општине Врбас и другим законским актима и одлукама општине Врбас. Органи општине Врбас су: Скупштина општине, Председник општине, Општинско веће и Општинска управа.

Скупштина општине је највиши орган општине, који врши основне функције локалне власти, утврђене Уставом, законом и Статутом. Скупштину општине чини 36 одборника, које бирају грађани на непосредним изборима, тајним гласањем, у складу са законом и Статутом општине Врбас. Скупштина општине на својим седницама доноси правне акте и одлуке који су неопходни за функционисање локалне самоуправе. Између осталих, најважнији послови који спадају у домен Скупштине општине, везани су за доношење Статута општине, управљање буџетом, оснивање и надзор комуналних и других јавних предузећа, као и постављање руководећих кадрова у јавним институцијама. Пословником Скупштине општине формирано је укупно 7 сталних радних тела и то: Савет за буџет, финансије и привреду, Савет за урбанизам, стамбено-комуналне делатности и заштиту животне средине, Савет за друштвене делатности, Комисија за статутарна питања, организацију и нормативна акта Скупштине, Комисија за кадровска, административна питања и радне односе, Мандатно-имунитетна комисија, Комисија за представке и жалбе и Комисија за родну равноправност Скупштине Општине Врбас.

Председник општине има извршну функцију у општини. У оквиру своје функције и надлежности, Председник општине обавља низ послова, од којих треба споменути најважније: представља и заступа општину, усмерава и усклађује рад Општинске управе, предлаже начин решавања питања о којима одлучује Скупштина општине, наредбодавац је за извршење буџета и председава седницама Општинског већа.

Општинско веће чине председник Општине, заменик председника Општине, као и 7 чланова Општинског већа. Председник Општине је председник Општинског већа. Заменик председника Општине је члан Општинског већа по функцији.

Општинско веће, у оквиру своје надлежности предлаже Статут, буџет и друге одлуке и акте које доноси Скупштина, непосредно извршава и стара се о извршавању одлука и других аката Скупштине општине, врши контролно надзорну функцију над радом Општинске управе и утврђује законитост донесених аката Општинске управе.

Општинска управа, као јединствена служба образује се за непосредно спровођење и извршавање закона, општинских и других прописа, као и омогућавање остваривања права грађана.

Општинска управа, као орган локалне самоуправе, надлежна је за припрему нацрта прописа и других аката, за извршавање одлука Скупштине општине и Председника општине, решава у управном поступку у првом степену о правима и дужностима грађана, предузећа, установа и других организација о управним стварима из надлежности општине, за вршење надзора над реализацијом прописа и других општих аката Скупштине општине, за обављање стручних и других послова које утврди Скупштина општине и Председник општине. Општинска управа има обавезу да грађанима омогући брзо и делотворно остваривање њихових права и обавеза, да даје потребне податке и обавештења и да пружи одговарајућу правну помоћ.

Послове правне заштите имовинских права и интереса Општине обавља Правобранилаштво општине. Образовање, уређење и организација, као и друга питања од значаја за рад Правобранилаштва општине, утврђују се одлуком Скупштине општине у складу са основама за уређење и организацију правобранилаштва прописаних посебним законом. Новчана средства за рад Правобранилаштва општине обезбеђују се у буџету општине.

У Општинској управи је запослено 131 радника у сталном радном односу, на неодређено. Основне организационе јединице су: Одељење за управу и управљање људским ресурсима; Одељење за друштвене делатности; Одељење за финансије и буџет; Одељење за пољопривреду, привреду и локални економски развој и туризам; Одељење за урбанизам и просторно планирање, стамбено комуналне послове и заштиту животне средине; Одељење за инспекцијске послове; Одељење за локалне јавне приходе; Служба Скупштине општине; Служба председника општине и Општинског већа и Кабинет председника Општине.

Општина Врбас је оснивач следећих јавних институција, предузећа и установа: Културни центар Врбас, Јавна библиотека „Данило Киш” Врбас, Предшколска установа „Бошко Буха”, Центар за физичку културу „Драго Јововић” Врбас, Центар за социјални рад, Јавно комунално предузеће „Стандард” Врбас, ЈП „ВРБАС ГАС”, Јавно комунално предузеће „Комуналац Врбас”, ЈКП „Пречистач Врбас-Кула” Врбас – Кула Врбас, Апотекарска установа „Врбас”, Јавна агенција за зоохигијену и пољопривреду општине Врбас, Туристичка организација општине Врбас. У складу са Законом о локалној самоуправи и Статутом општине Врбас на подручју општине Врбас функционише 10 месних заједница.

Општина Врбас један је од оснивача Регионалне развојне агенције Бачка.

Степен развијености и привредне делатности

Општина Врбас је релативно густо насељена општина која се налази у Аутономној покрајини Војводини и припада Јужнобачком управном округу. Простире се на површини од 376 км². Општина обухвата 7 насељених места: град Врбас, Бачко Добро Поље, Змајево, Косанчић, Куцура, Равно Село и Савино Село.

Општина има веома повољан географски положај. Општина Врбас, а посебно градско насеље Врбас, налази се на раскрсници важних путева различитих видова саобраћаја, који је повезују са свим деловима Војводине и Србије.

Општина Врбас је званично према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе из 2014. године сврстана у I групу развијености.

Општина Врбас представља индустријски центар у Војводини, са акцентом на прехранбеној индустрији, због богате сировинске базе општине и регије у којој се налази. У сваком насељу општине налази се једно до три предузећа чија је делатност непосредна пољопривредна производња. Пољопривреда у општини Врбас, са постојећом површином пољопривредног земљишта, има значајан потенцијал развоја. Најзаступљенији су ратарство и сточарство. Општина располаже земљиштем које карактерише изванредан педолошки састав, као и повољна структура површина. Од укупних земљишних површина 90,07 % чини плодно земљиште.

Велики значај пољопривреде условио је да главни предмет трговине у општини Врбас буду пољопривредни производи, а нарочито житарице и производи сточарства.

Према наводима Општинске управе број припремљених просторно-планских докумената за изградњу савремених инфраструктурних мрежа и објеката је следећи: 1, односно 1 измењен Просторни план, затим 6, односно 4 измењена плана генералне регулације и 16 планова детаљне регулације, а у плану је израда пројектно-техничке документације.

Општина располаже значајним природним потенцијалом за развој туризма као што су природна добра, очувана природна средина, заштићено културно наслеђе и бројне традиционалне манифестације.

Природни ресурси

Географски положај општине Врбас је изузетно повољан. У погледу рељефа, територија Општине се простире на лесној заравни и лесној тераси, на надморској висини 81–104 м. Клима је умерено-континентална са јасно израженим годишњим добрима. Ливадска карбонатна црница је доминантни тип земљишта на 26.215 ха (69,8%) а после ње чернозем на 10.326 ха (27,5%). Општину карактерише и изузетно богатство у водним ресурсима који се јављају у виду површинских и подземних вода у оквиру којих су присутне и термоминералне воде.

На територији општине Врбас постоје могућности за коришћење обновљивих извора енергије, њихова примена је у порасту.. Енергија биомасе се мало користи. Коришћење сунчеве енергије, енергије ветра и геотермалне енергије је, такође занемарљиво. Природни ресурси

Географски положај општине Врбас је изузетно повољан. У погледу рељефа, територија Општине се простире на лесној заравни и лесној тераси, на надморској висини 81-104 м. Клима је умерено-континентална са јасно израженим годишњим добрима. Ливадска карбонатна црница је доминантни тип земљишта на 26.215 ха (69,8%) а после ње чернозем на 10.326 ха (27,5%). Општину карактерише и изузетно богатство у водним ресурсима који се јављају у виду површинских и подземних вода у оквиру којих су присутне и термоминералне воде.

На територији општине Врбас постоје могућности за коришћење обновљивих извора енергије али је њена примена ипак мала. Енергија биомасе се мало користи. Коришћење сунчеве енергије, енергије ветра и геотермалне енергије је такође занемарљиво.

Животна средина и комунална инфраструктура

Подручје општине Врбас спада у подручја са локалитетима деградиране животне средине, са негативним утицајима на човека, биљни и животињски свет и квалитет живота.

Систем водоснабдевања обухвата шест независних водоводних система, посебан систем за свако насеље. Поред јавног водовода, већа индустријска постројења у насељу располажу сопственим изворима водоснабдевања (микроводоводни системи).

На водоводну мрежу прикључено је 15.804 домаћинства, што чини 100% од укупног броја домаћинства Општине. Квалитет пијаће воде из јавног градског водовода је задовољавајући, иако постоје мања одступања када је у питању микробиолошка исправност воде за пиће.

На канализациону мрежу прикључено је укупно 6.349 домаћинства, што чини 44,99% од укупног броја домаћинства на подручју Општине.

Више од половине отпадних вода из домаћинства испусти се у септичке јаме, а преостале отпадне воде у канализациону мрежу, одакле се одводе на постројење за пречишћавање отпадних вода и након тога испуштају у каналску мрежу. Део индустријских отпадних вода пролази кроз канализациону мрежу и одводи на постројење за пречишћавање отпадних вода, док се део испушта директно у каналску мрежу.

Кроз Општину пролази Велики бачки канал, који је веома загађен отпадним водама различитог састава и порекла (највише радом индустријских капацитета).

Проблем управљања чврстим комуналним отпадом на подручју Општине је изражен. Главна депонија је несанитарна, лоцирана поред пута Нови Сад – Врбас. Осим главне депоније, постоји више дивљих депонија/сметлишта, које се спонтано стварају у насељима Општине. Одељење за инспекцијске послове Општинске управе налаже по пријавама грађана кроз систем 48 сати или gReact апликације Министарства заштите животне средине чишћење дивљих депонија и врши надзор над истим. Примарна сепарација отпада је делимично заступљена (ПЕТ амбалажа).

Општина Врбас је усвојила Одлуку о доношењу Регионалног плана управљања отпадом за град Нови Сад и општине Бачка Паланка, Бачки Петровац, Беочин, Жабал, Србобран, Темерин и Врбас за период 2019-2028. године. План предвиђа трансфер станицу у Врбасу са простором за рециклажно двориште и простором за постројење за компостирање зеленог отпада. Тренутно је у фази израде Локални план управљања отпадом за општину Врбас.

Инфраструктура

Саобраћајно-комуникативни значај општине Врбас проистиче из њеног географског положаја (лоцирана је у средишту Бачке, уз релативну близину појединих регионалних и обласних центара, попут Новог Сада, Београда, Суботице или Сомбора), директног ослањања на европски коридор 10 и близине европског коридора 7 (река Дунав). Иако су на територији Општине расположиви ресурси за експлоатацију већине видова саобраћаја, тренутно је друмском саобраћају додељена примарна важност.

Мрежу друмских саобраћајница на територији општине Врбас сачињавају државни путни правци I и II реда, као и општински категорисани и некатегорисани путеви. Државни путеви су најчешће у функцији примарних општинских саобраћајница, тако да проласком кроз центре насељених места интензитетом транзитног саобраћаја угрожавају одвијање интерног насељског саобраћаја, негативно утичући на параметре екологије и безбедности саобраћаја.

На територији општине Врбас физички постоје два пружна коридора у функцији превоза људи и терета. Један је део магистралног једноколосечног међународног пружног правца бр. 2 на правцу Београд-Нови Сад-Суботица-гранични прелаз са Мађарском-Келебија (пруга је електрифицирана), док други представља регионални пружни правац бр. 33 Бечеј-Сомбор (пруга није електрифицирана).

Значајан природни и привредни ресурс за општину представља мрежа канала у хидросистему ДТД. Канали омогућавају пловидбу бродова депласмана 500-1.000 тона. Просторни план Општине дефинише пристаниште у Врбасу као основни терминал водног транспорта.

Општина Врбас се сматра нето увозником електричне енергије. У функцији снабдевања електричном енергијом иницијално је трансформаторска станица ТС Србобран (220/110 kV) од које полазе високонапонски далеководи 110 kV до преносних трансформаторских станица ТС Врбас 1 (110/20 kV) са два трансформатора укупне инсталисане снаге 63 MVA и ТС Врбас 2 (110/20 kV) са трансформатором укупне инсталисане снаге 31,5 MVA. Даља дистрибуција електричне енергије до свих насеља Општине врши се преко дистрибутивних средњенапонских далековада 20 kV, који полазе од ТС Врбас 1 и ТС Врбас 2 и завршавају у појединачним типским дистрибутивним трафостаницама 20/0,4 kV, лоцираним у сваком насељеном месту

општине. Преко дистрибутивне нисконапонске 0,4 kV електричне мреже, врши се снабдевање електричном енергијом крајњих потрошача. Сва насељена места општине Врбас су електрификована. Капацитет расположиве дистрибутивне мреже и трансформаторских станица генерално задовољава садашње потребе потрошача.

Сва насељена места Општине покривена су гасоводном мрежом. Од ГМРС Врбас до расположивих МРС (у насељеним местима или поседу великих привредних потрошача) спроведен је преносни гасовод средњег притиска (8-12 бара), док је од сваке МРС спроведена дистрибутивна гасоводна мрежа ниског притиска (8-4 бара) која је у функцији испоруке земног гаса крајњим потрошачима (домаћинства и мали привредни потрошачи). Расположиви гасни системи на територији Општине су капацитетом и дисперзијом гасоводне мреже, техничким карактеристикама и енергетском ефикасношћу, те утицајем на стање животне средине на врло задовољавајућем нивоу.

На територији Општине Врбас организована испорука топлотне енергије (даљинско грејање) присутна је само у насељеном месту Врбас. Инсталирана опрема за производњу и инсталације за дистрибуцију топлотне енергије су генерално у незадовољавајућем стању (превасходно су технолошки застарели и технички дотрајали).

Сва насељена места Општине покривена су мрежом фиксне телефоније, а њено функционисање је задовољавајуће. Скоро комплетна територија општине Врбас покривена је сигналом мобилне телефоније сва три оператера мобилне телефоније активна на територији Републике, при чему је јачина доступног сигнала генерално задовољавајућа. Иако су асортиман и квалитет услуга пружених од ЈП Поште Србије у великој мери усклађени са захтевима крајњих корисника, потенцијално се отвара питање потребе додатних испостава у насељеним местима општине са већим бројем становника. На територији општине Врбас послује неколико привредних субјеката (провајдера) који нуде услуге везане за интернет саобраћај и кабловски дистрибутивни систем. Унутар Општине постоји једна емисиона ТВ станица регионалног карактера (ТВ Бачка), као и две радио станице регионалног карактера (Радио Врбас и Радио Fantasy Naxi). Општинска управа Врбаса располаже скоро потпуно имплементираним WEB порталом за Е-управу.

Друштвени развој

Образовање, здравство, култура и спорт

Општина Врбас према степену развијености званично је сврстана у прву групу, односно међу 20 локалних самоуправа чији је степен развијености изнад републичког просека.⁸ Друштвени развој општине Врбас мерен *индексом друштвеног развоја* (ИДР) градова и општина, износио је 2018. године 52,22 (нпр. најнижи је Гаџин Хан 30,5 и Мало Црниће 33,7; највиши Нови Београд 63,9 и Врачар 65,4).

Према *Попису становништва, домаћинстава и станова*, РЗС, 2011, у општини Врбас је 2,4% женског и 0,6% мушког становништва *неписмено*, од тога је изразито доминантна категорија жена 65+. Од укупног броја неписмених, 0,7% је из градских насеља, а 2,6% из осталих. Школска спрема је лошија од просека Републике код високог и вишег, а боља код средњег образовања, а истовремено је мањи број становника само са основном школом.

Предшколска установа „Бошко Буха” је једина предшколска установа на територији општине Врбас. Установа располаже са 5.600 м² у 12 објеката, са 58 радних соба. Објекти су, у целини

⁸ <https://ras.gov.rs/uploads/2019/01/uredba-o-utvrdivanju-jedinstvene-liste-razvijenosti-regiona-i-jedinica-l-2.pdf>

гледано, у добром стању, неки су адаптирани а некима предстоји адаптација, а у 2 објекта су спроведене мере енергетске ефикасности кроз пројекат Енергетска ефикасност и управљање енергијом у општинама у Србији..

У општини Врбас, налазе се следеће основне школе: ОШ „Светозар Милетић” (у току су радови на спровођењу мера енергетске ефикасности кроз пројекат Енергетска ефикасност и управљање енергијом у општинама у Србији), ОШ „20 октобар”, ОШ „Петар Петровић Његош”, ОШ „Братство јединство” у Врбасу; ОШ „Вук Караџић” у Бачком Добром Пољу; ОШ „Бранко Радичевић” у Савином Селу; ОШ „Бранко Радичевић” у Равном Селу; ОШ „Јован Јовановић Змај” у Змајеву и ОШ „Братство јединство” у Куцури. У Врбасу ради и Основна музичка школа. Постоје три средње школе у Врбасу: Гимназија „Жарко Зрењанин” (спада у три најстарије школе овог типа у земљи.); Средња стручна школа „4. јули” (са шест образовна профила, међу којима постоје и одељења за ученике са сметњама у развоју) и Приватна средња стручна медицинска школа „Козма и Дамјан” (са два образовна профила).

У Врбасу је 1955. године основан Дом народног здравља. Нови објекат је саграђен 1969. године и на тај начин су створени услови за унапређење примарне здравствене заштите. Здравствени центри су укинати 2005. године и настају три правна лица: Општа болница Врбас, Дом здравља „Вељко Влаховић” и Апотекарска установа „Врбас”. Општа болница је установа за секундарну здравствену заштиту становништва. Основана је 2008. године раздвајањем од Дома здравља „Вељко Влаховић”. Пружа секундарну здравствену заштиту становништву на територији у општинама Врбас, Србобран, Бечеј, Мали Иђош, Бач, Бачка Паланка, Кула и насељеним местима Руски Крстур и Липар. У оквиру болнице ради 25 амбуланти. Од 2008. године Дом здравља „Вељко Влаховић” радио је као самостално правно лице чији је оснивач била општина Врбас (од 2019. године АП Војводина је преузела оснивачка права над ДЗ), а обавља здравствену заштиту на примарном нивоу. У општини постоје здравствене станице у свих пет насељених места. Апотекарска установа Врбас у граду има 2 апотеке и 2 јединице за издавање готових лекова, а у Куцури, Савином Селу, Равном Селу, Змајеву и Бачком Добром Пољу су јединице за издавање готових лекова.

Културни центар Врбаса основан је 1968. године, а под овим именом ради од 2002. године. Културни центар представља матичну установу културе за сва места у Општини. У власништву Културног центра налазе се и домови културе по насељеним местима, Галерија и биоскоп у Врбасу. Од оснивања се Културни центар бавио низом делатности из области културе као што су музејска, галеријска, књижевно-трибинска, издавачко-фестивалска, фолклорно-балетска и рецитаторско-драмска. У галерији су излагана дела познатих аутора, а и данас излажу и признати и талентовани уметници.

Библиотека је основана 1962. године од стране СО Врбас. Од 1990. године носи садашње име, Јавна библиотека „Данило Киш”. Од 2001. године води се електронски каталог, али још увек није комплетиран и за то ће требати још неколико година. Библиотека има више од 3.500 активних чланова, располаже са фондом од преко 113.000 књига. Од 2016. године Библиотека је прикључена на академску мрежу Србије (библиотека је покривена WiFi сигналом), чиме је постигнут стабилнији и бржи приступ интернету. Интернет имају и огранци библиотеке у насељеним местима. Библиотека је издавач Часописа „Траг”, једног од најпознатијих часописа у српској књижевној периодици.

Физичка култура и спорт у општини Врбас имају дугу традицију, масовно се упражњавају, од најмлађих до професионалних спортиста. Центар за физичку културу „Драго Јововић” рађен је

у фазама током 70-тих и 80-тих година прошлог века. У склопу центра су површине од преко 42.000 м² отвореног и 8.500 м² затвореног простора. Овај изузетан комплекс комплетирао је понуду 2013. године, када је изграђен објекат за смештај. Капацитет објекта је 24 смештајне јединице са 47 кревета, а има и конференцијску салу и паркинг. У склопу центра на располагању је и ресторан са кухињом. У Врбасу постоје два *фудбаласка игралишта* са 4 помоћна терена. У осталим насељима Општине постоје фудбалска игралишта и *отворени терени за рукомет и кошарку*.

Безбедност и социјална заштита

У сарадњи са Полицијском станицом Врбас и Општином све основне школе општине Врбас организују школске патроле састављене од радника школе.

Социјална заштита општине Врбас обухвата два аспекта. Први се односи на *услуге социјалне заштите и новчана давања на националном нивоу*, док се други аспект односи на *услуге социјалне заштите и новчана давања на локалном нивоу*. Центар за социјални рад општине Врбас има овлашћења и обавезу спровођења социјалне и породично-правне заштите грађана на територији општине Врбас. Права на социјалну заштиту обезбеђују се пружањем услуга социјалне заштите и материјалном подршком. Геронтолошки центар Врбас, као установа социјалне заштите, пружа услугу смештаја старијих и одраслих лица. Поред услуге смештаја, Геронтолошки центар Врбас пружа и дневне услуге у заједници: помоћ у кући и кућна нега и Клуб за стара лица. Ове услуге функционишу у оквиру Службе ванинституционалне социјалне заштите, која се финансира из буџета локалне самоуправе.

Црвени крст Врбас је организација од посебног интереса за локалну заједницу. Црвени крст реализује: програм добровољног давалаштва; програм деловања у несрећама; здравствено-васпитну делатност; социјалну делатност, а волонтерску службу чини 50 волонтера.

Млади

Општина може да се похвали формираном *Канцеларијом за младе (КЗМ)* која реализује политику, програме и пројекте за младе⁹. На подручју општине Врбас је током 2020. године било 38.654 становника, где млади чине 17,5% (што је изнад просека Србије 16,4%).¹⁰

Развијеност невладиног сектора

На територији општине Врбас функционишу бројне организације цивилног друштва и невладиног сектора.. Невладине организације (НВО) баве се афирмацијом спорта и рекреације, социјалним давањима, верским организацијама, националним мањинама и сл. Дотације невладиним организацијама чине 2% укупног буџета Општине. Највећа издвајања реализована су у оквиру Програма 14 и чине око 83% укупних издвајања за дотације НВО. Ово показује да је Општина у средиште свог развоја ставила спорт и рекреацију. Такође, Општина је део средстава издвојила и за верске организације, друштвене хуманитарне организације, добровољна ватрогасна друштва, савете националних мањина и др.

⁹ Сходно Члану 3 Закона о младима, омладина или млади су лица од навршених 15 година до навршених 30 година живота (*Службени гласник РС*, број 50/2011).

¹⁰ *DevInfo Србија* и прорачун аутора.

Р.б.	Назив удружења	Седиште и адреса
1.	Црвени крст	Маршала Тита 141, Врбас,
2.	Хуманитарно удружење „ЗНАМ ДА МОГУ“	Осме црногорске бригаде 2, Врбас,
3.	ХУМАНИТАРНА ОРГАНИЗАЦИЈА “СВЕТИОНИК”	Саве Ковачевића 148 а, Врбас
4.	“Мултиарт”	Бачка 12, Врбас,
5.	Хуманитарна организација „Осмех за осмех”	Виноградска 37, Врбас
6.	RAS SORABI	Иве Лоле Рибара 50, Савино Село
7.	Удружење грађана „Осмех“ Врба	Маршала Тита 141, Врбас
8.	“Емпата”	Маршала Тита 58, Врбас udruzenje@empata.rs

Р.б.	Назив удружења	Седиште и адреса
1.	Савез удружења бораца НОР-а општине	Војвођанске бригаде 32, Врбас (Друга м.з.)
2.	УГ „Српски ратни ветерани“	Сивч Јовгена 28, Врбас
3.	Општинско удружење пензионера Врбас	Саве Ковачевића 94 Врбас
4.	Самостална месна организација инвалидних и осталих пензионера	Маршала Тита 95, Равно Село
5.	Удружење ратних војних инвалида Врбас	Маршала Тита 88а, Врбас
6.	МО инвалидских и осталих пензионера Змајево	Иве Лоле Рибара 16, Врбас
7.	СМО инвалидских и осталих пензионера Бачко Добро Поље	Маршала Тита 73, Б.Д.Поље
8.	СМО инвалидских и осталих пензионера Савино Село	Маршала Тита 28, Савино Село
9.	МО инвалидских и осталих пензионера Куцура	Маршала Тита 83а, Куцура
10.	„Пензионер“ удружење пензионера и инвалида општине Врбас	Маршала Тита 143, Врбас
11.	Организација резервних војних старешина Врбас	Палих Бораца 1, Врбас
12.	„Удружење политички прогоњених и жртава акта тортуре и злочина против човечности“	Маршала Тита 55, Б.Д.Поље
13.	Удружење грађана „Радгост“	Виноградска 80, Врбас

Удружење Крајишника општине Врбас "Крајина" обележило је 2021.године десет година постојања организације организовањем је манифестација "У сусрет завичају", која је окупила завичајна удружења Срба из више крајева Босне и Херцеговине и Хрватске, која делују у Војводини. и целој Србији.Традиционално, окупљање ових друштава, певачких и извођачких група, донело је подсећање на културно наслеђе Срба са наведених подручја, на народне песме и игре, обичаје, ношње, јела и све друго што је красило завичаје људи окупљених у разна удружења.

Културно просветно друштво „Карпати” из Врбаса је друштво које има дугу традицију на простору АП Војводине и које је основано још давне 1990. године. Својим радом и залагањем активиста и аматера, афирмисало се и постало веома препознатљиво у локалној средини, а и шире. Сарадња са русинском и украјинском дијаспором у Републици Словачкој, допринеле су томе да Општина Врбас и Општина Свидњик у Р.Словачкој буду побратимљене општине.

Друштво српско-руског пријатељства РОД Врбас је регионално удружење основано 13. децембра 2007. године у циљу јачања и неговања пријатељских веза српског и руског народа, ради афирмације и промоције руске културе, језика и уметности у Србији и јачања историјских, културних и привредних веза два народа. Делује као регионално удружење, са својим активним подружницама у општинама Оџаци, Србобран и Мали Иђош.

Удружење Црногораца Врбаса кроз активности Црногорског културног центра, промовише нематеријалну културну баштину Црногораца. У Врбасу активно раде и Удружења: „Завичајно

удружење Голијаниа“,“Пивљани“,“ Завичајно бањско-вучедолско удружење“. Удружења Васојевића у Савином Селу, насељеном месту општине Врбас, је обележило тридесет година постојања и неговања обичаја из старог завичаја.

Делатност завичајних удружења доприноси развоју међународне културне сарадње и доприношење угледу земље

Економски развој

Структура привреде и предузетничка клима

Укупан број активних привредних субјеката који послују на територији општине Врбас износи 1.719, с тим што је број предузетника знатно већи у односу на број привредних друштава. Број новооснованих привредних субјеката у периоду од 2018. до 2021. године износи 671 (привредних друштва: 109 и предузетника: 562) а угашених 538 (привредних друштава: 172 и предузетника 366).

Предузетничка клима у Општини је испод нивоа Републике. Број активних привредних друштава на 1.000 становника износи 13,02 што је испод нивоа републичког просека, док је број предузетничких радњи на 1.000 становника 31,13 што је ниже од просека Републике (просек РС је 36,17 предузетничких радњи је на 1.000 становника).

Пословање привредних субјеката

Највећи број запослених на територији општине Врбас је запослен у привредним друштвима.. У периоду од 2018. до 2019. године број запослених у привредним друштвима је скоро исти, број привредних друштава је у 2020. години благо опао, а приходи су у овом периоду имали мање осцилације. Обим пословних прихода привредних друштава по запосленом износи 9.930,312 динара. Према подацима АПР, од укупног броја привредних друштава са територије општине Врбас, мало мање од 20% послује са губитком.

Запосленост

Укупан број запослених на територији општине Врбас износи 12.450 лица, од тога 79,90% су запослени у правним лицима (привредна друштва, установе, задруге и друге организације), 17,66% су приватни предузетници и запослени код њих и 2,44% регистровани индивидуални пољопривредници. Број запослених је од 2018. до 2020. године забележио благи раст. Стопа запослености, која се израчунава односом броја запослених и укупно активног становништва је прилично висока и износи 71,71%.

Радно активног становништва општине Врбас, по попису из 2011. године, од 15 – 64 године има 28.994 или 68,88% укупног становништва општине /42.092/.

Младих од 15-29 година има 8.363 што је 28,84% радно активног становништва или 19,86% укупног броја становника /42.092/.

Незапосленост

Према подацима Националне службе за запошљавање укупан број незапослених лица у општини Врбас на крају 2020. године износио је 3.527. Са друге стране, према подацима Општинске управе број незапослених износио је 3.655 лица. Значајно је смањен број у односу на 2018. годину, када је број незапослених износио 4.643. Број незапослених лица на 1.000 становника у 2020. години износио је 0,91, док од укупног броја незапослених, 56,6% чине жене. Од укупног броја незапослених, 27,28% чини неквалификована радна снага, што је више него на нивоу Србије.

Структура незапослених према старости		
	Укупно	Жене
15-19 година	135	69
20-24 године	523	225
25-29 година	623	345
30-34 године	684	361
35-39 година	664	358
40-44 године	667	351
45-49 година	719	406
50-54 године	692	381
55-59 година	494	250
60-65 година	187	49
Укупно	5.388	2.795

Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Сл.гласник РС“, бр. 30/21) је стратешки документ који између осталог предвиђа запошљавање особа из категорије теже запошљивих лица, обзиром на повећање учешћа жена, лица без завршеног средњег образовања и старијих од 50 година, уз благи пораст учешћа незапослених који посао траже дуже од две године. У односу на тренд пораста учешћа жена у укупној незапослености у Републици Србији на територији општине Врбас последњих година приметан је пад броја незапослених жена.

Избеглице у Републици Србији су у погледу права на рад у великој мери изједначене са грађанима у Републици Србији. Оне радну књижицу могу отворити на основу избегличке легитимације, пријавити се као незапослено лице у Националној служби за запошљавање, приступити свим програмима активне политике запошљавања, и конкурисати за слободна радна места, осим када је држављанство неопходан услов учешћа на конкурс. Таква ситуација је створена применом одредаба **Закона о избеглицама**.

ПОГЛАВЉЕ 2.**Подаци о избеглим и интерно расељеним лицима**

Прве избеглице на територији општине Врбас дошле су 1991. године из Хрватске, а током 1992. године и Босне и Херцеговине. До доласка прогнаних лица са територије Републике Српске Крајине у општини Врбас боравило је 890 избеглих лица из Босне и Херцеговине и Републике Хрватске. Приликом регистрације избеглих и прогнаних лица у току 2004. године регистровано је 1108 лица. У току 1999. године у општину Врбас дошло је 218 расељених лица са Косова и Метохије. Скупштина општине Врбас на седници одржаној 23.02.1996. године донела је *Одлуку о обезбеђивању средстава за збрињавање избеглих и прогнаних лица*. Ова Одлука се примењивала до краја 2002. године. У општини Врбас постојала су 2 Колективна центра „Стара гинекологија“ у којој су боравиле самохране мајке са децом и која је 2003. године преименована у Геронтолошки центар, и „Штаб Територијалне одбране“ који је затворен 2005. године.

2.1. Лица која су променила пребивалиште у Војводини, од 2017–2021. године¹¹

	2017	2018	2019	2020	2021
ДОСЕЉЕНИ	27362	27772	28729	26270	32588
ОДСЕЉЕНИ	26692	27464	28210	25333	31095
МИГРАЦИОНИ САЛДО	670	308	519	937	1493

Унутрашње миграције становништва представљају годишње истраживање које обухвата основне демографске податке о лицима која су променила пребивалиште, односно трајно су се преселила из свог досадашњег места (насеља) сталног становања у друго место (насеље) унутар граница Републике Србије. За прикупљање података о лицима која су променила пребивалиште надлежно је Министарство унутрашњих послова.

Миграциони салдо становништва представља разлику броја досељеног и броја одсељеног становништва на одређеној територији.

Током 2021. године 135 194 лица променило је пребивалиште, односно трајно су се преселила из једног у друго место (насеље) Републике Србије.

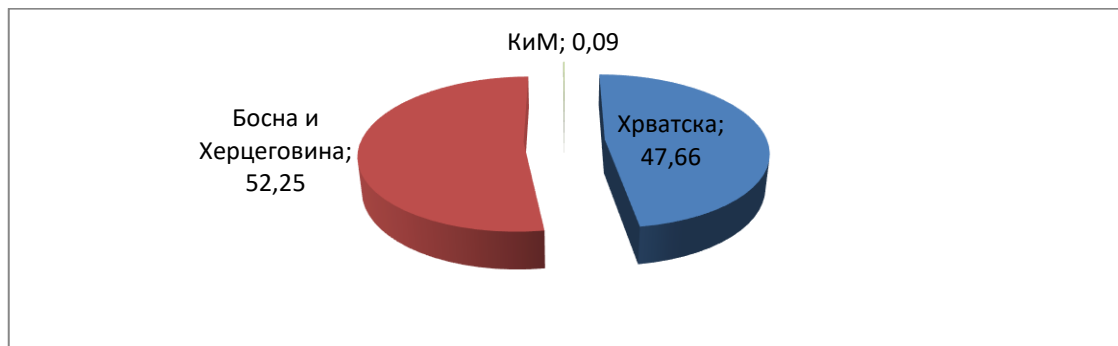
Просечна старост лица која су променила пребивалиште је 34,7 година (за мушкарце 35 година, а за жене 34,5 године).

2.2. Избеглице по држави порекла

Узимајући у обзир све избеглице које су у одређеном периоду боравиле у општини Врбас, а по Решењима комесеријата за избеглице, око $\frac{1}{2}$ је пореклом из Хрватске, $\frac{1}{2}$ из Босне и Херцеговине, а четворо са КиМ.

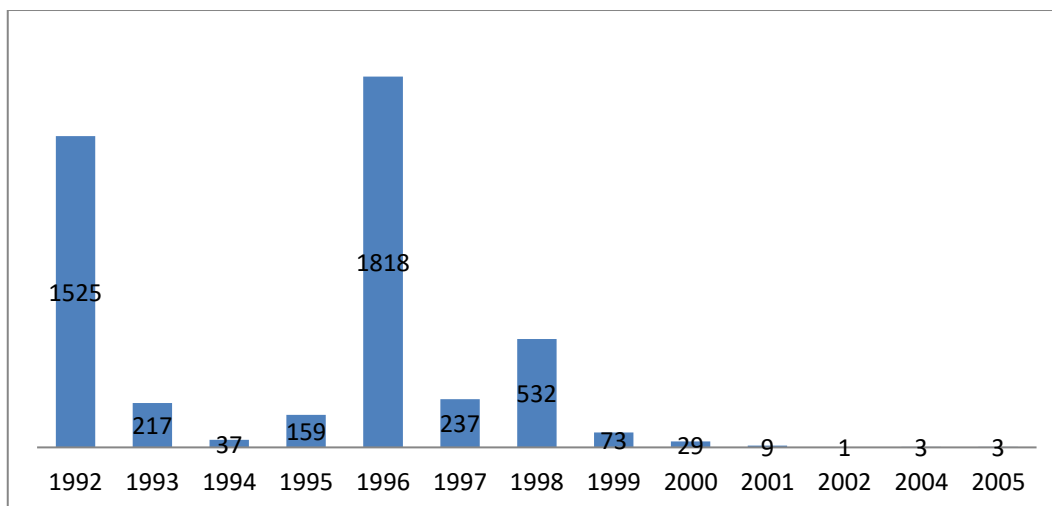
¹¹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221187.pdf>

	Број избеглица	%
Хрватска	2213	47,66
Босна и Херцеговина	2426	52,25
КиМ	4	0,09
Укупно	4643	100,00

2.3. Избеглице и расељени по годинама доласка

Година доласка	Бр. избеглица	%
1992	1525	32,85
1993	217	4,67
1994	37	0,8
1995	159	3,42
1996	1818	39,16
1997	237	5,1
1998	532	11,46
1999	73	1,57
2000	29	0,62
2001	9	0,19
2002	1	0,02
2004	3	0,07
2005	3	0,07
УКУПНО	4643	100,00

Долазак избеглица у општину Врбас почео је 1992. године континуирано трајао до 2004. године.

Грађани општине Врбас, Црвени крст, Дом здравља, Центар за социјални рад, фабрике, установе и државни органи помогли су у решавању разноврсних проблема на које су људи наишли.

Велики број избеглица у општину Врбас дошао је: 1992. године – када су избили ратни сукоби у бившим југословенским републикама Босни и Херцеговини и Хрватској 1995. године – са простора бивше југословенске републике Хрватске после операције ОЛУЈА 1996. године – после закључивања мировног споразума у Дејтону и престанка ратних сукоба

ПОГЛАВЉЕ 3.

Анализа ситуације и закључци

Анализа контекста или радног окружења је обухватила четири врсте квалитативних анализа:

- > Анализу или Преглед документације релевантне за питања избеглица, ИРЛ, повратника по Споразуму о реадмисији, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса,
- > Анализу стања (SWOT),
- > Анализу заинтересованих страна и
- > Анализу проблема.

Анализа или Преглед документације о ширем радном окружењу обухватила је неколико кључних, међународних, националних и других стратешких докуманата релевантних за ову област, актуелни законски оквир који регулише питања избеглица, интерно расељених лица, повратника по основу Споразума о реадмисији у Републици Србији, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса, стратешка документа општине Врбас и реализоване и актуелне пројекте и програме намењене избеглим и ИРЛ у општини Врбас.

Међународна и национална стратешка докуманата и актуелни законски оквир релевантан за питања избеглица, интерно расељених лица и повратника по основу Споразума о реадмисији:

- Глобални споразум о сигурним, уређеним и регуларним миграцијама – први међународни договор који покрива све димензије миграција
 - Избегличко право - 1951 Женевска конвенција, протокол 1967
 - Људска права – Међународне конвенције, Комитети УН-а у Женеви обавеза државе да извештава
 - Миграциони (Глобални компакт о сигурним, уређеним и регуларним миграцијама)
 - Развојни (2030 Агенда)

Регионални

- Европска конвенција за људска права (1950) – Савет Европе
- Директиве Европске Уније – Систем азила (Даблин, ЕУРОДАК, а азилној процедури, о привременој заштити)

Међународно миграционо право обухвата правила међународног права која се односе на мигранте. Обзиром да на међународном плану не постоји скуп норми које се односе директно на мигранте, примењују се одредбе различитих међународних уговора Република Србија је ратификовала следеће међународне уговоре који се посредно или непосредно односе на мигранте:

- > Међународни пакт о грађанским и политичким правима;
- > Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима;
- > Конвенција о статусу избеглица и Протокол о статусу избеглица;
- > Конвенција о правном положају лица без држављанства;
- > Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације;
- > Конвенција о правима детета;

- > Конвенција о правима особа са инвалидитетом;
- > Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима
- > Европска конвенција о људским правима – регионални инструмент

Актуелни законски оквир

С обзиром на то да су преговори за пријем Републике Србије у чланство Европске уније приоритет за државу, током протеклих неколико година, Влада је израдила законе на путу ка усклађивању националног законодавства са правним тековинама Европске уније: Закон о управљању миграцијама („Службени гласник РС”, број 107/12), Закон о странцима („Службени гласник РС”, бр. 24/18 и 31/19), Закон о граничној контроли („Службени гласник РС”, број 24/18) и Закон о азилу и привременој заштити („Службени гласник РС”, број 24/18). Област миграција уређена је и Законом о запошљавању странаца („Службени гласник РС”, бр. 128/14, 113/17, 50/18 и 31/19).

Један од кључних закона у овој области је **Закон о управљању миграцијама** („Службени гласник РС”, број 107/12) који дефинише различите облике миграција и надлежности и процедуре за њихово регулисање. Усвајањем закона успостављен је координисани систем за управљање миграцијама, дефинисана су начела, као и државни орган надлежан за управљање миграцијама и јединствени систем прикупљања и размене података у овој области. Такође, закон предвиђа и предлагања и предузимања мера за спровођење миграционе политике. Управљање миграцијама треба да допринесе равномерном и планском економском развоју Републике Србије, уважавајући стратегије и политике економског развоја и економских односа са иностранством, мере активне политике запошљавања, популационе политике и политике у области науке и образовања, уз јачање веза са дијаспором и интеграцијом лица којима је признато право на уточиште и реинтеграцијом повратника по основу споразума о реадмисији.

Закон о дијаспори и Србима у региону („Службени гласник РС”, број 88/09) је први системски закон о односима између матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону и као такав, представља нормативну базу за вођење дугорочне политике према нашим исељеницима. Представља свеобухватан правни акт који отвара широке могућности сарадње дијаспоре, Срба у региону и матице, институционализацију те сарадње и даје оквир за артикулацију интереса дијаспоре и Срба у региону у односу на матицу, што све доприноси промоцији Републике Србије и афирмацији њених државних и националних интереса. Документом се уређују начин очувања, јачања и остваривања веза дијаспоре и Срба у региону са матичном државом, надлежност и међусобни однос органа Републике Србије у обављању послова у области односа са дијаспором и Србима у региону. Институционализација те сарадње одвија се кроз формирање Скупштине дијаспоре и Срба у региону и припадајућих савета, и оснивање Савета за односе са Србима у региону и Савета за дијаспору израз су спремности Републике Србије да са дијаспором и Србима у региону значајно унапреди сарадњу и повећа помоћ и утицај у обостраном интересу. Евидентирање организација у дијаспори и организација Срба у региону отвара веће могућности за заштиту интереса Републике Србије, њених држављана и правних лица у иностранству у сарадњи са министарствима и институцијама надлежним за односе са дијаспором за предузимање мера ради унапређења односа са исељеницима у иностранству. Циљ је развијање свих облика сарадње који су у

заједничком интересу развоја свеукупних односа наших народа и држава, где наша дијаспора треба и може да представља тај значајни „мост сарадње”.

Закон о странцима („Службени гласник РС”, бр. 24/18 и 31/19) уређује услове за улазак, кретање, боравак и враћање странаца, као и надлежност и послове органа државне управе Републике Србије, у вези са уласком, кретањем, бораваком странаца на територији Републике Србије и њиховим враћањем из Републике Србије. Такође, законом се уређују и услови издавања дозволе привременог боравака страног држављанина у Републици Србији, који намерава да борави у Републици Србији дуже од 90 дана, између осталог, по основу запошљавања, студирања, стручне специјализације, обуке и праксе, научно-истраживачког рада или друге научно образовне активности, спајања породице и др.

Закон о граничној контроли („Службени гласник РС”, број 24/18) уређује граничну контролу, полицијска овлашћења у вршењу граничне контроле, као и сарадњу између органа државне управе који су надлежни за интегрисано управљање границом. У складу са овим законом, ирегуларне миграције су дефинисане као свако кретање становништва уз једне државе у другу, које није у складу са важећим законским прописима, као и боравак који је у супротности са важећим законским прописима. Такође, прописано је да прелазак државне границе представља свако кретање људи преко државне границе. Државна граница прелази се на граничном прелазу са важећом путном исправом или другом исправом прописаном за прелазак државне границе, у радно време граничног прелаза и у складу са међународним уговором.

Закон о запошљавању странаца („Службени гласник РС”, бр. 128/14, 113/17, 50/18 и 31/19) уређује услове и поступке за запошљавање странаца у Републици Србији и друга питања од значаја за запошљавање и рад странаца у Републици Србији. Странац се запошљава у Републици Србији ако су испуњени услови утврђени законом, односно потврђеним међународним уговором. Странац који се запошљава у Републици Србији у складу са овим законом, има једнака права и обавезе у погледу рада, запошљавања и samozapoшљавања као и њени држављани, ако су испуњени услови у складу са законом. Право на слободан приступ тржишту рада, односно на запошљавање, samozapoшљавање и остваривање права за случај незапослености, осим ако међународним уговором који обавезује Републику Србију није утврђено другачије, имају држављани Европске уније и чланови породице држављана Европске уније који нису држављани Европске уније и имају одобрење за привремени боравак за чланове породице или стално настањење у тим државама којим доказују своје право на слободан приступ тржишту рада¹². Запошљавање странца остварује се под условом да поседује визу за

¹² Одредбе почињу са применом од дана када Република Србија постане пуноправна чланица Европске уније. Под члановима породице држављана Европске уније сматрају се: 1) супружници у браку или ван брака држављана Европске уније, у складу са законом; 2) директни потомци држављана Европске уније млађи од 21 године живота или директни потомци његовог супружника у браку или ван брака, млађи од 21 године живота; 3) усвојена деца млађа од 21 године живота или пасторци држављана Европске уније или његовог супружника у браку или ван брака, млађи од 21 године живота; 4) лица из тач. 2) и 3) овог става старија од 21 године живота која нису у стању да се самостално издржавају, односно које је дужан да издржава држављанин Европске уније или његов супружник у браку или ван брака; 5) директни преци држављана Европске уније или директни преци његовог супружника у браку или ван брака, које је држављанин Европске уније или његов супружник у браку или ван брака дужан да издржава.

дужи боравак по основу запошљавања, одобрење за привремени боравак или стално настањење и дозволу за рад, ако овим законом није другачије утврђено. **Закон о раду** („Службени гласник РС”, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/07 – УС, 113/17 и 95/18 – аутентично тумачење) садржи опште одредбе којима се кажњава запошљавање супротно одредбама закона. С друге стране, Закон о запошљавању странаца предвиђа прекршајну одговорност послодавца, али не и кривичну, у случају запошљавања миграната који су на илегалан начин ушли у Републику Србију.

Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 38/15, 113/17 – др. закон и 113/17) се заснива на начелима забране дискриминације, у складу са законом, непристрасности при обављању послова запошљавања, родне равноправности, афирмативне акције усмерене према теже запошљивим незапосленим лицима, слободе у избору занимања и радног места, бесплатности обављања послова запошљавања према незапосленим лицима. Послови запошљавања, у смислу овог закона се односе на обавештавање о могућностима и условима за запошљавање, посредовање у запошљавању у земљи и иностранству, професионална оријентација и саветовање о планирању каријере, спровођење мера активне политике запошљавања, издавање дозволе за рад странцу и лицу без држављанства, у складу са законом. Носиоци послова запошљавања су Национална служба за запошљавање и агенције за запошљавање.

Закон о условима за упућивање запослених на привремени рад у иностранство и о њиховој заштити („Службени гласник РС”, бр. 91/15 и 50/18) уређује на свеобухватан начин права запослених који се упућују на привремени рад у иностранство, заштиту запослених на привременом раду у иностранству, услове, поступак и обавезе послодавца у вези са упућивањем запослених на привремени рад у иностранство, сарадњу органа и организација које обављају послове државне управе у вези са заштитом права запослених на привременом раду у иностранству и надзор над применом овог закона. Овај закон се примењује на послодавце који упућују запослене на привремени рад у иностранство због: 1) рада у оквиру извођења инвестиционих и других радова и пружања услуга, на основу уговора о пословној сарадњи, односно другог одговарајућег основа; 2) рада или стручног оспособљавања и усавршавања за потребе послодавца у пословним јединицама послодавца у иностранству, на основу акта о упућивању или другог одговарајућег основа; 3) рада или стручног оспособљавања и усавршавања за потребе послодавца у оквиру међукомпанијског кретања по основу позивног писма, политике међукомпанијског кретања или другог одговарајућег основа. Такође, упућивање запослених на привремени рад у иностранство има важну улогу у порасту пословања и креирању пословних могућности и као такво представља значајан извор додатних девизних прихода за земље које упућују запослене.

Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон и 10/19), **Закон о средњем образовању и васпитању** („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон и 6/20) и **Закон о високом образовању** („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 73/18, 67/19 и 6/20) уређује питања од значаја за образовање држављана Републике Србије у иностранству и страних држављана и лица без држављанства у Републици Србији. **Законом о основама система образовања и васпитања** („Службени гласник РС” бр. 88/17, 27/18 – др. закони, 10/19 и 6/20) уређују се основе система предшколског, основног и средњег образовања и васпитања и образовања одраслих. Страни држављанин, лице без држављанства и лице тражилац држављанства има

право на образовање и васпитање под истим условима и на начин прописан за држављане Републике Србије.

Законом о пребивалишту и боравишту грађана („Службени гласник РС”, број 87/11) уређује се пријављивање и одјављивање пребивалишта и борава, пријављивање привременог борава у иностранству, надлежност и начин вођења одговарајућих евиденција. Грађани који оду у иностранство с намером да непрекидно борава у иностранству не дуже од 90 дана, а свој боравак продуже, дужни су да привремени боравак у иностранству дужи од 90 дана пријаве надлежном органу, преко дипломатско-конзуларног представништва. Подносиоцу пријаве привременог борава у иностранству и повратка из иностранства издаје се одговарајућа потврда.

Поред наведених законских решења, постоји и низ међудржавних споразума о регулисању радних миграција са земљама дестинација наших држављана. Република Србија је усвојила више међународних конвенција које се тичу ове сфере миграција. Међународна сарадња у области радних миграција има за циљ промовисање легалних миграционих токова, на основу пуне информисаности и обезбеђивања социјалне заштите радника миграната што је један од фактора доношења одлуке о исељавању из места порекла. Такође, постоје и локална стратешка документа, као што су: Локални акциони план за младе општине Врбас 2020-2024./„Службени лист општине Врбас”, број 29/19 ./, Локални акциони план запошљавања општине Врбас за период 2022-2023. година ./„Службени лист општине Врбас”, број 8/22/, Нацрт Стратегије развоја општине Врбас за период 2022-2030. године који ће бити усвојен на скупштини у децембру 2022. године.

У локалним стратешким документима избегла и ИРЛ су поменути као посебно осетљива друштвена група, али у већини нису препозната као приоритетно угрожена, јер се број лица са формалним статусом избеглице стално смањује због регулисања држављанства и добијања личне карте, па су ова лица по стицању личне карте равноправна са домицилним становништвом у коришћењу свих облика помоћи и подршке. Проблеми и потребе избеглих, ИРЛ, повратника по основу Споразума о реадмисији, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса се не посматрају изоловано од осталих угрожених група.

Локални акциони план за управљање миграцијама у општини Врбас за период 2023.-2027. године, представља документ који се специфично бави интеграцијом ове популације у локалну заједницу.

У периоду од 2013. године до 2022.године средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општина Врбас за набавку грађевинског материјала, куповину сеоских кућа и куповину станова

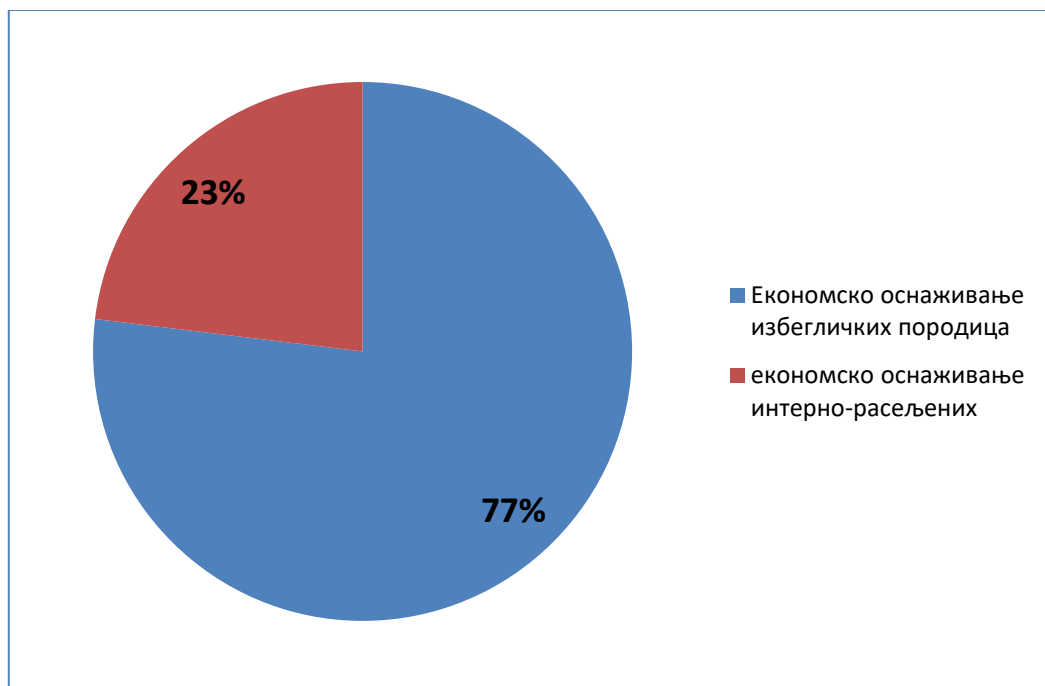
Р Б	Врста стамбеног решења	бр избегличких породица које су добиле помоћ једном или више пута
1	набавка грађевинског материјала	157
2	куповина сеоских кућа	35

3	куповина станова	14
	УКУПНО	206

У периоду од 2013. године до 2022.године средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општина Врбас за економско оснаживање избегличких породица

р б	Економско оснаживање	бр избегличких породица које су добиле помоћ
1	Економско оснаживање избегличких породица	60
2	економско оснаживање интерно-расељених	18
	УКУПНО	78

ЗАВРШЕНИ ПРОГРАМИ И ПРОЈЕКТИ ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ И ИРЛ У ОПШТИНИ ВРБАС У ПЕРИОДУ ОД 2013. ГОДИНЕ ДО 2022. ГОДИНЕ

Табела 3.2: Преглед програма и пројеката за избегле и ИРЛ у Општини Врбас

Год	Пројекат или програм спровели	Резултат
2012	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за економско оснаживање избегличких породица у износу од 2.160.000,00 рсд.	Помоћ добило 16 породица.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за набавку грађевинског материјала у износу од 2.160.000,00 рсд.	Помоћ добило 19 породица.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за куповину сеоских кућа у износу од 5.103.000,00 рсд.	Кућу добило 7 породица.
2013	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за куповину сеоских кућа у износу од 4.860.000,00 рсд.	Кућу добило 6 породица.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за економско оснаживање интерно-расељених лица у износу од 2.541.000,00 рсд.	Помоћ добило 14 породица.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за набавку грађевинског материјала за итерно-расељена лица у износу од 4.4000.000,00 рсд.	Помоћ добило 2 породице-они су једини конкурисали.

	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за набавку грађевинског материјала за избегличке породице у износу од 4.440.000,00 рсд.	Помоћ је добило 27 породица.
	Средствима која је обезбедила Европска унија и Покрајински секретаријат за финансије у износу од 93.194,40 еура.	Грађевински материјал је добило 14 избегличких породица и 3 интерно-расељене, економску помоћ 15 избегличких породица.
2015	Средствима која је обезбедила Банка за развој Савета Европе за сеоска домаћинства и мали грант грађевинског материјала у износу од 154.000,00 еура .	Помоћ добило 14 избегличких породица.
	Средствима која је обезбедила Банка за развој Савета Европе за набавку грађевинског материјала за обнову и санацију своје куће у износу од 90.000,00 еура .	Помоћ добило 10 избегличких породица.
2017	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за доделу две сеоске куће са малим грантом грађевинског материјала интерно-расељеним породицама у износу од 2.800.000,00 динара.	Помоћ добило две породице.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за доделу две сеоске куће са малим грантом грађевинског материјала избегличким породицама у износу од 2.800.000,00 динара.	Помоћ добило две породице.
	Средствима која је обезбедила Банка за развој Савета Европе за куповину још два сеоска домаћинства са малим грантом грађевинског материјала за избегличке породице у износу од 22.000,00 еура.	Помоћ добило две породице.
	Средствима која је обезбедила Банка за развој Савета Европе за набавку грађевинског материјала за санацију и обнову сопствених кућа у износу од 153.000,00 еура.	Помоћ добило 17 избегличких породица.
2018	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за доделу грађевинског материјала интерно-расељеним лицима за санацију раније добијених кућа у износу од 2.000.000,00 динара.	Помоћ добила једна породица.
	Средствима која је обезбедила Америчка амбасада за економско оснаживање, одржана је обука за покретање бизниса. Донације у износу од 1.672.000,00 динара.	Помоћ добило 16 избегличких породица.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за доделу две сеоске куће са малим грантом грађевинског материјала у износу од 2.800.000,00 динара.	Помоћ добило две породице.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за	Помоћ добило седам породица.

	доделу седам сеоских кућа са малим грантом грађевинског материјала у износу од 9.800.000,00 динара.	
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС за доделу помоћи за економско оснаживање интерно-расељених лица. Укупна вредност пројекта је 2.000.000,00 динара.	Помоћ је добило 10 породица.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС за доделу помоћи за економско оснаживање избеглих лица. Укупна вредност пројекта је 2.000.000,00 динара.	Помоћ је добило 10 породица.
	Потписан је уговор између Јединице локалне самоуправе, Комесеријата за избеглице и миграције РС и Јединице за управљање пројектима, о обезбеђена су бесповратна средства за изградњу 14 станова за избегличке породице. Општина је обезбедила комунално и инфраструктурно опремљен плац. Донација Банке за развој Савета Европе у вредности од 500.000,00 еура.	
2019	Средствима која је обезбедила Америчка амбасада за економско оснаживање, одржана је обука за покретање бизниса. Донације у износу од 836.000,00 динара.	Помоћ је добило 8 породица.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за доделу грађевинског материјала избегличим породицама за санацију раније добијених кућа у износу од 2.000.000,00 динара.	Помоћ је добило 10 породица.
2020	Средствима која је обезбедила Банка за развој Савета Европе обезбеђена су бесповратна средства за куповину сеоских кућа за избегличке породице у износу од 143.000,00 еура.	Помоћ добило 13 породица.
2021	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за доделу грађевинског материјала избегличим породицама у износу од 4.800.000,00 динара.	Помоћ добило 10 породица.
	Средствима која је обезбедио Комесеријат за избеглице и миграције РС и општине Врбас за доделу грађевинског материјала интерно-расељеним породицама у износу од 6.000.000,00 динара.	Помоћ добило 10 породица.

Табела 3.3: Табела са подацима о једнократним новчаним помоћима

Година добијања помоћи	Набавка огревног дрвета износ	Набавка огревног дрвета бр. породица	Новчана помоћ за куповину	Новчана помоћ за куповину
------------------------	-------------------------------	--------------------------------------	---------------------------	---------------------------

			лекова	лекова бр. породица
2013. година	225.000,00	15	225.000,00	15
2014. година	375.000,00	25	375.000,00	25
2015. година	450.000,00	30	450.000,00	30
2016. година	/	/	600.000,00	30
2017. година	500.000,00	20	375.000,00	25
2018. година	500.000,00	25	375.000,00	25
2019. година	500.000,00	25	375.000,00	25
2020. година	500.000,00	25	225.000,00	15
2021. година	500.000,00	25	1.000.000,00	50

- У току 2015. године општина Врбас је преко Комесеријата за избеглице и миграције РС обезбедила 520 садница воћа за поделу интерно-расељеним и избеглим породицама, а у току 2016. године 2060 садница воћа и винове лозе.
- У току 2016. године Општина Врбас је преко Комесеријата за избеглице и миграције РС обезбедила средства у износу око 120.000,00 динара за 4 избегличке породице за погребне трошкове.
- 2016. године Општина Врбас је преко Новосадског хуманитарног центра обезбедила за три најугроженије избегличке породице по 15.000,00 динара.
- 2018. године Општина Врбас је преко Комесеријата за избеглице и миграције РС обезбедила додатних 20.000,00 динара за лечење једне интерно-расељене породице.

О пројектима економског оснаживања избеглих и ИРЛ лица редовно су извештавали и локални медији:

30. мај 2019. године- средствима које је обезбедило Друштво за помоћ угрожених лица „Солидарност“, избегла ица која су прошла процедуру кроз Регионални стамбени пројекат прошли су и као корисници за доделу машина и алата.

28. мај 2019. године- Средствима које је обезбедио Фонд за шружање помоћи избеглим, прогнаним и расељеним лицима реализована су три јавна позива . Два позива су се односила на доделу средстава за економско оснаживање доделом пластеника са системом за наводњавање, пољопривредну механизацију као и опрему за пчеларство.

14. август 2014. године-Уговором који је закључен између Покрајинског секретаријата за финансије Владе АП Војводине и општине Врбас, локална самоуправа добила је 1,16 милиона динара за суфинансирање активности на пројекту „ Побољшање услова живота интерно расељених и избеглих лица“.

09. јануар 2015. године- Породице расељених, избеглих лица и повратника са територије општине Врбас добиле су могућност за доделу помоћи за покретање, развој и унапређење доходовних активности у самосталној делатности у максималном износу од 1.200 еура.

14. август 2017. године- Четрнаест избегличких породица поред кућа, добиле су и други део помоћи у виду грађевинског материјала, беле технике и намештаја за домаћинство.

11. октобра 2017. године- Фонд за пружање помоћи избеглим, прогнаним и расељеним лицима расписао је јавни позив за доделу једнократне финансијске помоћи ученицима средњих школа на територији АП Војводине у износу од 40.000,00 динара по детету.

20. јун 2018. године- Поводом Светског дана ибеглица у Врбасу је 16 избегличких породица добило мотокултиваторе и друге алате који ће им послужити за економско оснаживање.

12. октобар 2018. године- Фонд за пружање помоћи избеглим, прогнаним и расељеним лицима расписао је јавни позив за доделу једнократне финансијске помоћи ученицима средњих школа на територији АП Војводине.

17. мај 2019- Општина Врбас и Друштво за помоћ угроженим лицима „Солидарност“ поклонили су машине и алат за пољопривреду и занатске делатности. Помоћ је добило 8 избегличких породица.

26. децембар 2019. године-Комесеријат за избеглице и миграције обезбедио је два милиона динара општини Врбас за економско оснаживање избеглих и расељених лица. Десет породица је добило помоћ у износу од 200.000,00 динара.

У извештају Повереништва за избеглице Врбаса се наводи следеће:

„Анализом стања мапиране су потребе ИРЛ и утврђено је да неке породице и даље не станују у кућама који су пре више година добили од општине и Покрајинског фонда за пружање помоћи избеглим, прогнаним и расељеним лицима, јер су тада добили само трошне куће без малог гранта грађевинског материјала како би те куће обновили и оспособили за становање. Захваљујући доброј сарадњи и подршци Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије, обезбеђено је још 4 милиона динара за доделу малог гранта грађевинског материјала, односно пакет грађевинског материјала у вредности од 200.000 дин за 10 избегличких породица и још за 10 интернорасељених породица. Формиране су комисије, објављени јавни позиви. На Јавни позив за ИРЛ пријаву је поднела само једна породица која је добила тражену помоћ.

Повереништво за избеглице и миграције активно ради на унапређењу положаја како избеглих тако и расељених лица. У 2019.години у највећој мери су спровођени и реализовани пројекти који су обезбеђени у 2018.години. додељено је 10 пакета помоћи за економско оснаживање интернорасељених лица са Косова, Десет ИРЛ породица се пријавило на конкурс-опрема је испоручена, закључени су уговори и средства су оправдана. Додељено је 10 пакета за економско оснаживање за 10 избегличких породица-у току је спровођење набавке за опрему. Укупна вредност ова два програма је 4 милиона динара.

У оквиру Регионалног стамбеног програма, за 17 избегличких породица је обезбеђен грађевински материјал у вредности од 4.500 до 9.000евра по породици. Укупно додељена бесповратна средства по овом пројекту су 13. 982.904,44 динара.

Сprovedен је и цео поступак за доделу 6 сеоских домаћинстава за избегличке породице у вредности од 8.400.000динара. Закључени су уговори и додељено 6 кућа чија је појединачна вредност 1.200.000,00дина а током 2020.године је спроведен поступак јавне набавке за грађевински материјал малих грантова у појединачној вредности од по 200.000динара односно укупно 1.200.000динара вредност грађевинског материјала за обнову додељених кућа.

Настављена је сарадња са Друштвом за помоћ угроженим лицима „Солидарност“ из Београда. Одржана је обука за покретање бизниса у Центру за физичку културу „Драго Јововић“ за 7 избегличких породица која су добила помоћ у виду опреме за економско оснаживање.“

Најважнији закључци Анализе документације су следећи:

- Национална стратегија за решавање питања избеглих и интерно расељених лица дефинише основне правце деловања – обезбеђивање услова за повратак и обезбеђивање услова за локалну интеграцију, што је потпуно у складу са међународно прихваћеним циљевима за решавање положаја ове групе грађана.
- Национална стратегија за управљање миграцијама дефинише планско и организовано управљање миграцијама пружењем спољних и унутрашњих миграционих кретања, и спровођење активности које ће довести до подстицања регуларних и сузбијања нерегуларних миграција, као и решавање проблема избеглица и ИРЛ, ефикасан и ефективни прихват и одржива социо- економска реинтеграција повратника - грађана Републике Србије по споразуму о реадмисији.
- Национална стратегија реинтеграције повратника по Споразуму о реадмисији утврђује приоритетне области, као што су: издавање личних докумената, решавање питања смештаја, стварање могућности за запошљавање и остваривање других права, као што су права на здравствену заштиту, образовање, социјалну заштиту и породично-правну заштиту, итд.
- План реаговања у случају повећаног прилива миграната са проценом потреба који је Влада Републике Србије усвојила почетком септембра 2015. године и обавезе и улогу јединица локалне самоуправе у смислу управљања миграцијама на својој територији.
- Остале наведене националне стратегије пружају основу и дају смернице за развијање мера и акција у области локалне интеграције избеглих, ИРЛ и повратника којима се може допринети унапређењу њиховог животног стандарда и укупног друштвеног положаја.
- Локална стратешка документа Општине указују на проблем избеглих, ИРЛ и повратника у општини Врбас као и начин њихове интеграције у локалну заједницу.
- Програми и пројекти за избегле и ИРЛ који су до сада реализовани, као и они који су у току, бавили су се решавањем следећих питања: становање, економско оснаживање, социјална заштита најугроженијих, лична документација и правна подршка. Ови програми и пројекти дају директиве и за будући рад на унапређењу положаја избеглих и интерно расељених лица

Анализа стања (SWOT).

СНАГЕ		СЛАБОСТИ
УНУТРАШЊЕ	Политичка воља локалне самоуправе да бави решавањем проблема, избеглица, ИРЛ и повратника Велико искуство у партнерским пројектима Стручност чланова Савета за миграције у различитим областима од значаја за циљну групу Повереништво за избеглице, Центар за социјални рад, Црвени крст, Месне заједнице Постојање кућа за продају Заинтересованост за откуп кућа У Локалном акционом плану запошљавања избеглице, ИРЛ и повратници препознати као приоритетно угрожена категорија Сарадња са: Комесаријатом за избеглице и миграције Републике Србије, покрајинским Фондом, УНХЦР-ом, Интерсосом, АСБ-ом, БЦМ-ом, ХЦИТ-ом	Ограничена средства ЈЛС Недовољно инвестиција и нових радних места Непостојање средстава за инфраструктурно опремање Избеглице, ИРЛ и повратници нису организовани у удружења У стратегији социјалне заштите избеглице нису препознате као приоритетно угрожена категорија Непотпуна и неажурна база података о повратницима Недостатак повезаности база различитих институција Недовољна информисаност шире локалне јавности о питањима избеглих, ИРЛ и повратника
	МОГУЋНОСТИ	ПРЕПРЕКЕ

СПОЉАШЊЕ	решавање проблема избеглица и ИРЛ и других релевантних националних стратегија Опредељења средства у буџету Републике Интезивирање сарадње са Комесаријатом покрајинским Фондом и другим потенцијалним донаторима Могућност приступа предприступним фондовима ЕУ Тенденција децентрализације социјалне политике Програми НСЗ: доквалификација и преквалификација	Општа економска криза Спора имплементација националних стратегија Недовољан капацитет установа социјалне заштите Недовољан број пројеката за специфичне групе (стари, инвалиди) Смањење донаторских фондова намењених избеглим и ИРЛ Питање избеглих, ИРЛ и повратника није у фокусу шире јавности Неизвесност у погледу развоја мигрантске кризе
----------	---	--

Анализа стања у локалној заједници по питањима унапређења положаја избеглих и интерно расељених лица, повратника по основу Споразума о реадмисији, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса извршена је кроз идентификовање досадашних активности и резултата у овом домену и сагледавање позитивних капацитета и слабости локалне заједнице, као и могућности и препрека са којима се суочава у свом радном окружењу. Анализа је урађена коришћењем SWOT технике.

Најважнији закључци ове анализе су:

Локална заједница има значајне капацитете за унапређење положаја избеглих, ИРЛ и повратника. Главне снаге локалне заједнице релевантне за питања ове популације су:

- политичка воља и подршка општинске структуре власти,
- стратешки приступ развоју Општине у различитим областима и
- стручност и посвећеност чланова Савета за миграције.

У даљем раду требало би побољшати следеће капацитете локалне заједнице:

- повезаност између база података различитих институција,
- већу видљивост проблема избегличке, расељеничке и повратничке популације
- континуирано планирање наменских средстава у буџету локалне самоуправе за унапређење положаја избеглих и интерно расељених лица.

Најзначајније спољашње могућности, које из ширег друштвеног окружења делују на питања избеглих, интерно расељених и повратника у локалној средини су:

- политички консензус на националном нивоу за унапређење положаја избеглих и интерно расељених лица,
- активности и програми КИРС-а,
- регионални програм стамбеног збрињавања избеглица
- приступ ИПА фондовима.

Као важне препреке из спољашњег окружења које би требало узети у обзир у процесу даљег планирања, идентификоване су следеће:

- економска криза на глобалном нивоу
- смањење донаторских фондова намењених овим питањима и
- непостојање интересорног приступа овим питањима на националном нивоу.

Анализом заинтересованих страна идентификоване су кључне заинтересоване стране за унапређење положаја избеглих и интерно расељених лица у Општини Врбас, које су диференциране на:

- ❖ крајње кориснике/це услуга (различите групе избеглих, ИРЛ и повратника) и
- ❖ кључне партнере локалној самоуправи у развијању и примени мера и програма.

Крајњи корисници/це Локалног акционог плана за унапређење положаја избеглих, интерно расељених лица, повратника по основу Споразума о реадмисији, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса у Општини Врбас су:

- Избеглице, ИРЛ и повратници у приватном смештају који немају трајно решено стамбено питање. У приватном смештају има више од 25 породица.
- Избеглице, ИРЛ и повратници који живе у сопстеним неусловним објектима, а немају средстава за адаптирање објекта чиме би значајно утицали на побољшање квалитета живота – више од 40 породица је заинтересовано за грантове грађевинског материјала, што говори о великој потреби да се овај програм спроводи.
- Вишечлане и вишегенерацијске породице избеглих и ИРЛ - У питању су породице које имају пет и више чланова. Неке од ових породица су до сада биле корисници програма грађевинских грантова и других програма у којима су управо из разлога њихове бројности имали предност. Међутим, још увек постоји значајан број породица које нису решиле своје стамбено и друга питања.
- Породице избеглица и ИРЛ чији је члан/ови ОСИ, хронично болесна особа и/или дете са сметњама у развоју – Неке од ових породица су укључене у локална удружења/НВО особа са инвалидитетом и/или родитеља деце са сметњама у развоју и корисници су програма које ова удружења/НВО спроводе.
- Самачка старачка домаћинства без прихода или са минималним приходима
- Самохрани родитељи у популацији избеглих и ИРЛ – Поред самосталне бриге о деци, суочени са економским и стамбеним проблемима. У укупном броју доминирају самохране мајке са једним или више деце.
- Незапослена, радно способна избегла и ИРЛ– Нема званичне евиденције ових особа, јер Национална служба за запошљавање не води посебну евиденцију. Код незапослених посебно се издвајају незапослена лица старија од 50 година и млађа незапослена лица предузетнички оријентисана.

Општинска управа, обезбеђује општи оквир, локалну регулативу и услове за реализацију подршке избеглим, интерно расељеним лицима и повратницима у локалној заједници.

Повереница Комесаријата за избеглице и миграције, као запослена у Општинској управи врши поверене послове, у оквиру своје основне делатности и координацију различитих програма који се односе на помоћ избеглим и ИРЛ.

Кључни партнери локалној самоуправи су:

Центар за социјални рад општине Врбас у оквиру својих надлежности прописаних законом као и Правилником на нивоу Општине обавља одређене активности и пружа услуге из области социјалне заштите. Према позитивним прописима право на материјално обезбеђење

породице могу да остваре породице у којима најмање један члан породице има важећу личну карту са пребивалиштем у општини Врбас. Расељена лица су по природи ствари држављани Србије и на њих се примењују прописи као и на домицилно становништво. Повратници по основу Споразума о реадмисији су такође држављани Републике Србије и приликом њиховог враћања у место пребивалишта након реадмисије у ЦЗСР могу остварити право на једнократну помоћ, а кад прибаве и документацију потребну за остваривање права могу да остваре и право на НСП или додатак за помоћ и негу другог лица

- Црвени Крст - кроз своју основну делатност
- Национална служба за запошљавање – филијала Врбас кроз националне програме самозапошљавања и запошљавања, даје одређене приоритете и избеглим и ИРЛ.
- Образовне институције (основне и средње школе). - укључују у образовни систем избегле и ИРЛ под једнаким условима као и за све друге ученике.
- Здравствене институције –Дом здравља пружа различите услуге из свог домена рада.
- Институције министарства унутрашњих послова – кроз своје законима утврђене надлежности
- Локалне НВО – невладине организације и удружења (удружење ОСИ, удружење РВИ) имају врло значајну улогу у процесу информисања избеглих и интерно расељених о различитим програмима, као и у размени искустава и сазнања између самих корисника/чланова.
- Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије - обавља координацију различитих програма за избегле ИРЛ и повратнике , преко општинско повереника за избеглице и кроз сарадњу са локалном самоуправом.
- Покрајински фонд за избегла, расељена лица и сарадњу са Србима у региону – спроводи различите програме помоћи намењене избегличкој и расељеничкој популацији која живи на територији Покрајине Војводине,
- Међународне и домаће НВО – УНХЦР, Интерсос, АСБ, Визија, БЦМ, ХЦИТ, НХЦ и друге, чија се активност огледа у имплементацији донаторских програма у области становања, доходовних делатности и правне помоћи.
- Министарство рада и социјалне политике - кроз систем социјалне заштите обезбеђује остваривање свих законом предвиђених права у овој области за ИР и избегла лица.

Анализа проблема је показала да су главни проблеми избеглих , ИРЛ и повратника у Општини:

- Незапосленост.

Генерално висока стопа незапослености у локалној заједници и недостатак радних места, условљавају високу незапосленост и избеглих и ИРЛ. Већина избеглих и ИРЛ се бави привременим и повременим пословима који нису регистровани и другим облицима стицања зараде у сивој економији.

- Недостатак материјалних средстава.

Изражен је у већем делу избегличке и расељеничке популације а посебно код старачких домаћинстава, самохраних родитеља, породица чији су члан/ови ОСИ, хронично болесне особе и/или деца са сметњама у развоју.

На основу Јавног позива за доделу помоћи у огреву најугроженијим породицама избеглица и интерно расељених лица у последњем кварталу 2022.године помоћ у огреву је обезбеђена за 28 избегличких породица које имају пребивалиште на територији општине Врбас.

- Проблеми правне природе. Отежано располагање сопственом имовином у земљама и/или местима порекла. Овај проблем се манифестује на локалном нивоу, али његово решавање је везано за националне институције и сарадњу Србије са бившим републикама СФРЈ.

Тешкоће око прибављања различитих докумената из државе порекла, права из пензијског и инвалидског осигурања у држави порекла, проблеми лица која нису била на регистрацији 2004./2005. године и тиме изгубила избеглички статус па регулисање докумената у Републици Србији изискује велике трошкове, а не могу остварити ни здравствено осигурање.

Покрајински Фонд за избегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону отворио је посебну канцеларију у Новом Саду за пружање правне помоћи и информирање у поступку уписа имовине у нове земљишне књиге у Федерацији Босне и Херцеговине.

Поступак усклађивања података из земљишних књига и катастра је од изузетне важности за све који поседују и полажу право на некретнине у Федерацији БиХ. Према тамошњим законима, предвиђено је да свака катастарска општина објави јавни позив за пријаву права на некретнинама, а постоји законска могућност да они који у року одређеним тим јавним позивом не поднесу пријаву својих права – трајно остану без имовине.

- Локална заједница и локална самоуправа имају различите капацитете за бављење унапређењем положаја избеглих, интерно расељених лица и повратника економских миграната као што су: људски ресурси, одговарајућа развојна документа и стратешки приступ развоју општине, институционализоване организационе целине општинске управе чији је мандат унапређење развојних процеса у Општини (на пример, Канцеларија за локални економски развој) и различите механизме за подстицање развоја (локални фондови, јавни конкурси итд.).

Потребно је ове већ постојеће механизме и структуре и њихове активности повезати са унапређењем положаја избеглих и ИРЛ, повратника по основу Споразума о реадмисији.

- Отежано располагање сопственом имовином у земљама и/или местима порекла. Овај проблем се манифестује на локалном нивоу, али његово решавање је везано за националне институције и сарадњу Србије са земљама из региона.

ОПШТИ ЗАКЉУЧЦИ АНАЛИЗЕ – СПОРНА ПИТАЊА

➤ Врбас је у претходном десетогодишњем периоду веома успешно решавао питања стамбеног збрињавања и економског оснаживања избеглица кроз Регионални стамбени програм збринуто је 69 породица, доделом 29 кућа, 26 пакета грађевинског материјала и 14 станова. Општина Врбас је са припремљеним пројектима учествовала на сваком конкурс у како бисмо обезбедили кров над главом, као главно животно питање за сва избегла лица, али и све друге врсте подршке. Општина Врбас у оквиру свог буџета обезбеђује подршку и помоћ за материјално угрожене породице.

Регионални стамбени програм је заједнички вишегодишњи програм Републике Србије, Босне и Херцеговине, Црне Горе и Републике Хрватске који има за циљ да трајно стамбено збрине најугроженије избегличке породице из ове четири земље. Програмом у Републици Србији руководи Комесаријат за избеглице и миграције. Јединица за управљање пројектима у јавном сектору је имплемент партнер Програма. Регионални стамбени програм спроводи се уз подршку ОЕБС-а, УНХЦР-а и Банке за развој Савета Европе, а финансиран је средствима Европске уније, која је и највећи донатор, Сједињених Америчких Држава, Немачке, Норвешке, Швајцарске, Италије, Данске, Турске, Луксембурга, Шпаније, Кипра, Чешке, Мађарске, Румуније и Словачке.

- Избегла, ИРЛ и повратници су врло хетерогена група са разноврсним потребама. Неопходно је да се издвоје приоритети на које ће овај ЛАП покушати да одговори, као и да се подстиче активизам и конструктивна сарадња самих корисничких група у процесу реализације Плана.
- Озбиљност и обим проблема са којима се суочава популација избеглих и интерно расељених лица и повратника, намеће плански и фазни приступ њиховом решавању. Неопходно је планирати решавање ових проблема кроз потпуну усклађеност програмских и финансијских аспеката плана и уз систематско издвајање дела средстава из локалног буџета и планирање начина за прикупљање средстава кроз различите нове пројекте или привлачење већ постојећих донаторских и кредиторских
- Приметан је тренд економских миграција држављана Србије у иностранство. „Посматрано према државама дестинације емиграната, највеће учешће становништва из централне Србије је у Аустрији, Немачкој и Француској. Према подацима Еуростата, на крају 2018. године највише становника Републике Србије који имају дозволе боравака је регистровано у Немачкој и то 232.338 или 47,3%. Потом следе Аустрија са 104.800 лица или 21,3% укупног броја миграната у Европској унији, док је на трећем месту Италија са 40.797 или 8,3%. Највише држављана Републике Србије је 2018. године добило држављанство Немачке (21%), потом Шведске (20%) и Италије (19%)⁴⁷. Немачка је била прва дестинација емиграната из Србије, јер се чак 21.445 лица иселило у ову државу 2018. године. Просечна старост ових лица износила је 31,5 година⁴⁸. Највише дозвола боравака 2018. године издала је Немачка, 31%, Словенија 9,9% и Хрватска 9%, а све остале државе Европске уније преосталих 50%⁴⁹. (статистички подаци преузети из *Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027.* године („Службени гласник РС”, број 21/2) .

Један од начина да се задрже грађани Србије а то потврђују и нека међународна истраживања, је да се унапреди квалитет институција и услуга које пружа држава, да се повећа владавина права, добра услуга државне администрације, да се смањи корупција, да се повећа квалитет образовања и квалитет пројеката здравствених услуга. Дакле, не ради се само о платама тј. стандарду већ о квалитету живота.

ПОГЛАВЉЕ 4.

Приоритетне групе

Критеријуми за избор приоритетних група у оквиру Локалног акционог плана за унапређење положаја избеглица, ирл, повратника, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса на територији општине Врбас у периоду од 2023-2027. годинесу следећи:

- Стамбена угроженост,
- Хитност решавања проблема,
- Бројност циљне групе погођене одређеним проблемом
- Истовремена погођеност циљне групе већим бројем проблема
- Досадашњи ниво обухвата лица и група организованим друштвеном подршком и
- Мандат и одговорност локалне самоуправе у односу на проблем.

На основу критеријума, који су утврђени на основу разноврсних проблема са којима се суочавају избеглице, ирл, повратници, тражиоци азила и мигранти у потреби без утврђеног статуса, Локално акциони план ће бити усмерен на следеће приоритетне групе:

- Избеглице, ирл и повратнике који имају у власништву стамбени објект, коме је потребна адаптација и реконструкција,
- Избеглице, ирл и повратнике који су започели индивидуалну стамбену изградњу, а немају средства да је доврше,
- Незапослено радно способне избеглице, ирл и повратнике без одговарајућих квалификација,
- Незапослене радно способне избеглице, ирл и повратнике са одговарајућим квалификацијама, али без средстава за започињање самосталне делатности,
- Становнике нехигијенских насеља из категорија ирл и повратника по основу споразума о реадмисији ромске националности,
- Тражиоце азила,
- Мигранте у потреби без утврђеног статуса.
- дијаспору

Посебно рањиве категорије у оквиру приоритетних група су:

- Вишечлане и вишегенерацијске породице,
- Породице без сталних месечних примања или са примањима до висине НСП, посебно са незапосленим члановима старијим од 50 година,
- Једнородитељске породице са малолетном децом и децом на редовном школовању,
- Породице избеглица, ирл, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса у којима је жена носилац домаћинства,
- Породице чији је члан/ови особа са инвалидитетом, хронично болесна особа и/или дете са сметњама у развоју,
- Домаћинства лица старијих од 65 година без прихода или са минималним приходима,
- Породице чији је члан смртно настрадао или нестао у сукобима на простору бивше СФРЈ,
- Породице ратних војних инвалида,
- Неписмена лица и лица која не владају језиком средине и
- Члан породице који је преживео насиље у породици

Приоритетни проблеми: нерешено стамбено питање, незапосленост, недостатак материјалних средстава, Здравствени проблеми

ПОГЛАВЉЕ 5.

Интегрисано управљање миграцијама

Питање економских миграција је питање општег интереса за Републику Србију и оно представља како економски, тако и социјални изазов. Због тога се јавила потреба да се државни органи, институције, научна и стручна јавност укључи у разматрање овог комплексног питања. У складу са **Законом о министарствима** („Службени гласник РС”, бр. 44/14, 14/15, 54/15, 96/215 – др. закон и 62/17), Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је, између осталог, надлежно за предлагање и праћење спровођења стратегије у области миграција на тржишту рада. Предуслов за успешно управљање економским миграцијама јесте формулисање јасне и кохерентне стратегије, стварање правног и институционалног оквира за имплементацију, доследно и свеобухватно спровођење мера и активности и обезбеђивање ефикасне координације између свих укључених актера. **Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године** („Службени гласник РС”, број 21/2) наводи да је „веома значајан обим миграција у савременом свету подстакнут је пре свега економским мотивима, попут потраге за послом или у циљу побољшања животног стандарда и услова живота“.

Резултати миграционе статистике за 2021. годину Републички завод за статистику указују да је током 2021. године 135 194 лица променило је пребивалиште, односно трајно се преселило из једног у друго место (насеље) Републике Србије. Просечна старост лица која су променила пребивалиште је 34,7 година (за мушкарце 35 година, а за жене 34,5 година).

Посматрано по регионима Републике Србије, Београдски регион и Регион Војводине су у 2021. години имали позитиван миграциони салдо.

У Републици Србији у 2021. години највише особа се селило из једне у другу општину/град унутар исте области (36,3%), а најмање из једног у друго насеље у оквиру исте општине/града (28,1%). Од укупно 25 области у Републици Србији, највећи број миграторних кретања остварен је на територији Београдске области, и то 51 206 (37,9%) досељених лица и 47 293 (35,0%) одсељена лица. Београдска, Јужнобачка, Севернобачка, Сремска, Нишавска и Јужнобанатска област су оствариле позитиван миграциони салдо, док је у 19 области миграциони салдо негативан.

Са становишта економске активности, 61,4% миграната су издржавана лица, 30,9% су активна лица, док је удео лица са личним приходом 7,7%.

Према **Закону о пребивалишту и боравишту грађана** („Службени гласник РС“, број 87/2011), пребивалиштем се сматра „место у коме се грађанин настанио са намером да у њему стално живи, односно место у коме се налази центар његових животних активности, професионалних, економских, социјалних и других веза које доказују његову трајну повезаност с местом у коме се настанио“.

Приметно је смањење укупног броја становника, природна депопулација, миграциони процеси и демографско старење које детерминише прилично ограничавајући популациони оквир формирања радног контингента, а самим тим и активног становништва (са 42.092 становника у 2011. на 39.099 становника у 2019. години). Број становника у општини Врбас се, у периоду 2011-2019. година, смањио за 7,11 %, по незваничним резултатима пописа из 2022.године општина Врбас има мање од 37 000 становника. Општина Врбас гравитира Новом Саду и већина унутрашњих миграција становника Врбаса је ка том индустријском и административном центру Јужнобачког округа и Војводине, мада је присутан и миграциони тренд кретања ка Београду.

Миграциони профил представља документ који обједињује податке о свим категоријама миграната у земљи, разврстане у складу са Уредбом 862/2007 Европског парламента и Савета од 11. јула 2007. године о Статистици заједнице о миграцији и међународној заштити, као и опис и анализу свеукупног стања миграција у Републици Србији. Миграциони профил представља свеукупан преглед статистика о миграцијама и миграционим политикама у земљи како би актерима који се баве управљањем миграцијама и широј јавности дао свеобухватни увид у стање миграцијама. Миграциони профил настоји да идентификује и анализира кључне изазове у области миграција. Примарни подаци за израду овог инструмента су званичностатистике које прикупљају надлежни органи, а у изради документа се користе и подаци међународних организација и стручњака, као и релевантне студије и истраживања. Такође, први пут у Миграционом профилу су укључени показатељи у контекстпотциљева који су специфични за миграције и односе се на миграције у оквиру Циљева одрживог развоја, као и показатељи за тражиоце азила и лица којима је одобрено право на азил у Републици Србији у оквиру Агенде 2030 и Циљева одрживог развоја (ЦОР) Показатељи који су специфични за миграције, урађени су заједно са ИОМ-ом, док су показатељи за тражиоце азила и лица којима је одобрено право на азил у Републици

Србији урађени су заједно са УНХЦР-ом. У 2021. године број издатих виза је драстично смањен у односу на претходну годину са 6.638 на 741. Највећи број виза издата је држављанима НР Кине. Држављани из 64 земаља света су у 2021. години аплицирали за визу Републике Србије, а највећи број је претходном издат је држављанима НР Кине (36,57%) и Украјине (11,47%). Држављанима НР Кине је од укупног броја виза одобрена скоро свака друга. То упућује на значајан удео радних миграција из ове азијске државе.

Праћење међународних миграција у Републици Србији усклађује се са оквиром и стандардима ЕУ, дефинисаним *Уредбом о статистици Заједнице о миграцији и међународној заштити* (ЕЗ бр. 862/2007). Ова уредба дефинише основне појмове, категорије и индикаторе преко којих се прате међународне миграције и међународна заштита у подручју ЕУ. Имиграција или досељавање је дефинисана чланом 2. Закона о управљању миграцијама („Службени гласник РС”, број 107/12) као пресељавање у Републику Србију из неке друге државе, која траје или се очекује да ће трајати дуже од 12 месеци. Оваква дефиниција и праћење имиграције усклађено је са Уредбом о статистици Заједнице о миграцији и међународној заштити. У 2021. највећи број имиграната је био из НР Кине и Руске Федерације (21,4% и 14,8%). Оно што се јасно уочава компарацијом претходне и посматране године јесте дупло смањење броја имиграната из Кине.

Према *Закону о странцима* ("Сл. гласник РС", бр. 24/2018 и 31/2019), у члану 40. се наводи да је привремени боравак дозвола боравака страног држављанина у Републици Србији и да се може одобрити странцу који намерава да борави у Републици Србији дуже од 90 дана по основу: запошљавања, школовања или учења српског језика, студирања, учествовања у програмима међународне размене ученика или студената, стручне специјализације, обуке и праксе, научно истраживачког рада или друге научно образовне активности, спајања породице, обављања верске службе, лечења или неге, власништва над непокретности, хуманитарног боравака, статуса претпостављене жртве трговине људима, статуса жртве трговине људима и других оправданих разлога у складу са законом или међународним уговором. У 2021. години је у Србији издато 17.560 одобрења привременог боравака први пут. Највише одобрења је издато држављанима НР Кине, Турске и Руске Федерације. Разврставањем према основи одобрења, у 2021. години, најчешћи основ за

добивање привременог боравка први пут било је по основу рада (76,7%) и представља исти тренд у односу на претходну годину.

Запошљавање странаца у Републици Србији врши се у складу са *Законом о запошљавању странаца* („Службени гласник РС”, бр. 128/14, 113/17, 50/18 и 31/19), као и *Правилником о дозволама за рад* („Службени гласник РС”, број 63/18 и 56/19), којим се ближе уређује начин издавања, односно продужења дозволе за рад, начин доказивања испуњености услова и потребни докази за издавање, односно продужење дозволе за рад и облик и садржина дозволе за рад.

Глобални програм OM-UNDP

„Глобални програм OM-UNDP има за циљ да искористи предности развоја и смањи негативне ефекте миграција за заједнице домаћина и матичне заједнице, мигранте и чланове њихових породица како би подржао постизање Агенде за одрживи развој 2030. То је четворогодишњи програм који траје од новембра 2019. до октобра 2023. и спроводи се у 11 земаља

На другом састанку Одбора Глобалног програма OM-UNDP Global Programme on Making Migration Work for Sustainable Development (M4SD), који финансира Швајцарска кроз Швајцарску канцеларију за сарадњу (СДЦ) који је одржан јуна 2022.године се окупило преко 60 стручњака из области миграција, мобилности људи и развоја, укључујући представнике националних и локалних влада, агенција УН, донатора, приватног сектора и организација цивилног друштва. Земље учеснице биле су Бангладеш, Еквадор, Јамајка, Киргистан, Република Молдавија, Мароко, Непал, Филипини, Сенегал, Србија и Тунис.

Ова дуготрајна иницијатива која примењује методологију за интегрисано управљање миграцијама, унапређење кохерентности политика и подстицање веће користи за заједнице, у складу са националним и локалним развојним приоритетима, сада је у трећој фази Глобалног програма ИОМ-УНДП, који је покренут 2019. године. Програм показује како интегрисање миграција у секторске и развојне политике даје резултате на терену који директно подржавају Агенду за одрживи развој 2030, премошћавајући јаз између политике и праксе. Да би се то постигло уз промовисање нових могућности за имигранте и све чланове заједнице кроз боље образовање, запошљавање, здравство и социјалну сигурност, спровode се конкретни програми са фокусом на скалабилност и повећан удео владе у свему томе.

Акциони план за период 2021–2023. године са спровођење Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021-2027. године

Глобални програм наглашава укључивање више заинтересованих страна и ставља мобилност у средиште наших глобалних циљева узимајући свеобухватни приступ владе и друштва. Стручњаци су такође расправљали о различитим кључним питањима која ће унапредити знање о везама између управљања миграцијама и одрживог развоја- како су земље укључиле миграције у своје политике, промовисале родно одговорне и инклузивне приступе, обезбедиле једнак приступ здравству, образовању, запошљавању и другим могућностима, и оснажили мигранте као власнике предузећа, запосленике и агенте промена. Дизагрегирани подаци о миграцијама и координација између различитих политика и служби, на националном и локалном нивоу, са дијаспором, групама миграната и приватним сектором су друге теме за дискусију. Ови приступи осигуравају програмирање и креирање политике засновано на доказима.“ (Текст преузет са сајта Међународне организације за миграције IOM u Srbiji - IOM Serbia<https://serbia.iom.int> > iom-u-srbiji)

Јачање капацитета и партнерстава за управљање миграцијама у Србији

Међународна организација за миграције (ИОМ) објављује Позив за подношење предлога пројеката у оквиру пројекта „Јачање капацитета и партнерстава за управљање миграцијама у Србији“, за који је средства обезбедила Швајцарска.

Општи циљ овог пројекта је подршка националним институцијама у јачању система управљања миграцијама у Србији, са посебним фокусом на мешовите миграционе токове и мигранте у рањивим ситуацијама. Један од очекиваних резултата пројекта јесте унапређење подршке и заштите миграната у локалним заједницама, кроз програме и услуге које ће бити реализоване у сарадњи са организацијама цивилног друштва и локалним институцијама.

2. Циљеви конкурса

Овим Позивом за подношење предлога пројеката ИОМ жели да подстакне цивилно друштво и локалне институције ка бољем разумевању потреба и права локалног становништва и миграната, и пружању приступачнијих, свеобухватнијих, и квалитетнијих услуга заштите за најрањивије групе међу њима, те да тиме унапреди друштвену кохезију у заједницама у којима се налази већи број мигрантске популације.

Реализација заједничких пројеката треба да се заснива на принципима добре хоризонтале координације, међусекторске сарадње и партнерства између различитих актера релевантних за управљање миграцијама

у локалним самоуправама (локалне институције, организације и мреже попут локалних савета за миграције, локалних тимова за борбу против трговине људима, центри за социјални рад, локални домови здравља, школе, правосудни органи, привредни сектор, ОЦД, и други), како би се постигао што кохерентнији и прилагођенији одговор на специфичне потребе у области миграција, и подршка различитим категоријама миграната на локалном нивоу.

ПОГЛАВЉЕ 6.

Дијаспора као ресурс локалног развоја

Циљ:

Подстицање запошљавања младих кроз сарадњу са привредницима и дијаспором

Мигранти одласком у развијене земље усвајају нова знања, вештине и контакте. Постају део глобалног тржишта рада, глобалне мреже знања, истраживања и иновација и бивају упознати са глобалним трендовима у областима свог рада. Отварају им се боље пословне могућности и остварују бољи стандард него што би то могли у Србији. Истовремено остају повезани са Србијом кроз друштвене мреже, приватне и професионалне, и постоји могућност да кроз њих пренесу своје људске и друге ресурсе и на тај начин убрзају развој Србије и њено придруживање глобалним токовима.

Спона је најача на локалу, односно да је друштвена мрежа најгушћа и жеља за улагањем властитих ресурса најснажнија када се ради о блиској средини и конкретним људима којима је подршка неопходна. За овако нешто треба да постоји системска подршка државе, и на националном и на локалном нивоу.

Подстицање предузетништва дијаспоре кроз:

- економски фактор (јака економија на локалном нивоу),
- политички фактор (подстицање политике за дијаспору),
- добру локалну управу (низак степен корупције и добро функционисање јавних институција у локалној заједници),
- приступ локалним финансијама (за све предузетничке активности, било да су оне мале или велике),
- позитивно гледање на предузетништво (промовисање успешног предузетништва дијаспоре)

Како локална заједница да развија сарадњу са дијаспором:

- 1) Идентификовати кључне развојне приоритете и конкретне пројекте како би се направио заједнички програм са дијаспором
- 2) Дефинисати и идентификовати дијаспору
- 3) Идентификовати партнере у дијаспори и препознати њихове интересе
- 4) Идентификовати како и где дијаспора може да да специфичан допринос развоју локалне заједнице
- 5) Развити подстицаје који ће привући дијаспору да учествује у развојним програмима
- 6) Идентификовати главне препреке сарадњи са дијаспором
- 7) Изабрати адекватне друштвене мере и политике
- 8) Изградити капацитете државе да ради са дијаспором
- 9) Осигурати кохерентност политика дијаспоре и локалне заједнице

Дијаспора као ресурс локалног развоја:

Интерес миграната за њихов крај порекла претежно се сужава на уже, локалне завичаје и породичне прилике.

Термин “одлив мозгова” подразумева велике, врло често масовне, миграције одређених категорија становништва, нпр. стручњака, научника или високообразованих грађана. Често, термин се повезује са одласком младих из свог места пребивалишта или земље, с обзиром да су млади носиоци будућег развоја и да међу њима, свакако, има и високообразованих. Насупрот овом термину је термин “прилив мозгова”. Као што сам назив имплицира, овај термин подразумева долазак високообразованих, стручњака и научника у одређени регион или земљу, која, на тај начин, стиче компаративну предност у односу на друге регионе и земље. Та предност доприноси научном и економском развоју тог региона. За земљу која се суочила, у једном периоду, са масовним спољашњим миграцијама становништва, “прилив” подразумева повратак тог становништва, не само високообразованог, него и осталих становника различитих по економском и образовном статусу. Термин “циркулација знања” се често стваља у контекст миграција и мобилности грађана. Сам термин подразумева могућност размене стручних знања и вештина између грађана, врло често са намером да се побољшају компетенције грађана и њихова запошљивост. “Циркулација знања” се може вршити путем студентских и пословних размена и боравака, дужег или краћег временског периода, студијских и научних посета, различитих облика саветовања и менторства - било виртуелних (он лине менторства) или стварних (ментор и студент су у истом граду и састају се у одређеним временским периодима).

Физички повратак је теже остварив јер подразумева претходно одлучивање о различитим егзистенцијалним питањима (проналажење будућег посла, регулисање пословних обавеза, стамбеног питања, школовања деце, итд) а перцепција дијаспоре искључиво као ресурса економских инвестиција занемарује остале потенцијале дијаспоре, нпр. пренос знања, менторска подршка младима, итд. Такође, одлука о економском инвестирању се спорије доноси. С тога је концепт “циркулације знања”, било кроз студијске и пословне посете или кроз различите облике менторства, добар начин за побољшање компетенција младих и осталог становништва, не само зато што је економски

јефтинији и лакше осварив, него зато што се на тај начин укључују и представници стручне и пословне дијаспоре који немају довољно ресурса за инвестиције, а поседују огромно искуство и знање које се може применити у локалном економском развоју.

Општег циља “Развоја предузетничког сектора” у оквиру привредног развоја, односно посебних циљева: “”Предузетнички сектор је повезан, информисан и едукован са квалитетним менаџерским кадром” и “Економско и техничко јачање предуслова развоја предузетничког сектора”.

Повећања конкурентности привреде.

Потенцијална улога дијаспоре у подстицању омладинског предузетништва могла би да буде у креирању и споровођењу обука и тренинга из области предузетништва и вођења сопственог бизниса.

Локалне власти да препознају и мапирају постојеће иницијативе дијаспоре – програме, мреже, удружења, стручне и пословне клубове у заједници и земљама дестинације; и пронађу начине да се подрже и повежу са развојним потребама региона.

Због тога је потребно успоставити чвршћу сарадњу локалних органа надлежних за привреду и економију (нпр. Канцеларија за локални економски развој) и организација за подршку привреди (нпр. Регионалних привредних комора), као и органа локалне власти надлежних за образовање како би се мапирани чланови локалне дијаспоре и на основу њихових ресурса развиле политике подстицајне за укључивање локалне дијаспоре у економски развој општине и развој компетенција

ПОГЛАВЉЕ 7.

Општи и специфични циљеви Локални акциони план за управљање миграцијама

ОПШТИ ЦИЉ:

Управљање миграцијама свеобухватно како би се створили услови за испуњавање секторских циљева који су заштита права миграната, стварање амбијента за коришћење позитивних развојних потенцијала миграција и ублажавање негативних ефеката одлива становништва

Стварање привредног и друштвеног амбијента за успоравање одласка радно способног становништва, јачање веза са дијаспором, подстицање повратних и циркуларних миграција, као и привлачење странаца различитих образовних профила кроз изградњу и јачање институционалних капацитета за праћење и унапређење квалитета података о економским миграцијама; те усклађивање система образовања са потребама привреде, са акцентом на праћење иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената; побољшан социјално-материјални положај избеглих и интерно расељених лица и повратника по основу Споразума о реадмисији у општини Врбас, побољшање услова становања и економског оснаживања, што ће дугорочно посматрано допринети побољшању демографске ситуације у Општини, као и обезбеђивање предуслова за решавање проблема миграната јачањем капацитета локалне самоуправе.

Специфични циљеви

Специфични циљ 1: До краја 2023. године стамбено збринути најмање 14 породица избеглица кроз програм изградње стамбене зграде са могућношћу откупа на плацу који је доделила општина Врбас

Специфични циљ 2: У периоду од 2023. до 2027. године трајно решити стамбено питање за најмање 45 породица избеглица, интерно расељених лица и повратника по основу споразума о реадмисији, кроз доделу пакета грађевинског материјала за адаптацију или завршетак изградње стамбеног објекта.

Специфични циљ 3: У периоду од 2023. до 2027. године економски оснажити најмање 40 породица избеглих, интерно расељених лица и повратника по основу споразума о реадмисији доделом доходовних пакета, дрва и програма самозапошљавања

Специфични циљ 5: До краја 2027. године унапредити друштвене механизме за стварање услова за праћење, подстицање и подршку циркуларним и повратним миграцијама

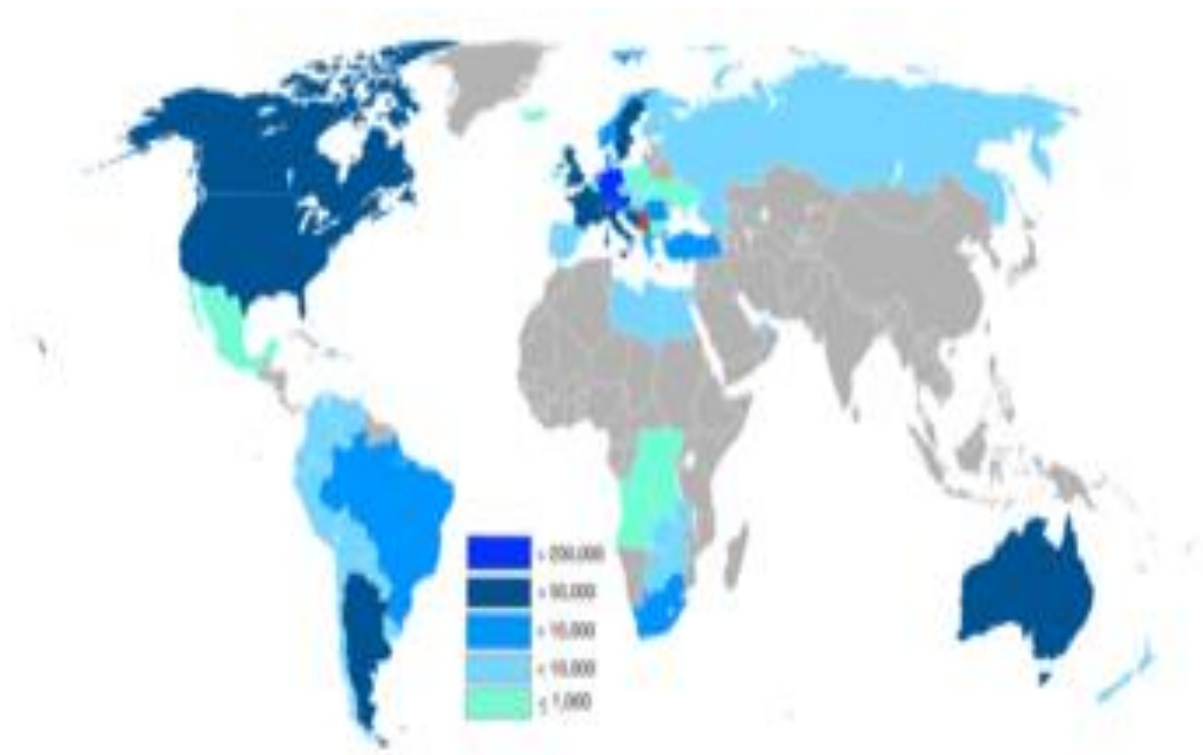
Специфични циљ 6: До краја 2027. године омогућити континуирано спровођење активности и јачати односе матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону кроз разне

едукативне платформе за учење, како би обезбедили адекватне образовне, социјалне и политичке услове за успешан развој и очување српског језика

Процена финансијских средстава неопходних за реализацију посебних циљева, мера и активности вршена је од стране, предлагача овог Акционог плана (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања) и носилаца појединачних активности из Акционог плана, а у складу са планском - буџетским процедурама. У том смислу су сви буџетски корисници - органи и организације извршили оквирну процену трошкова ангажовања људских и других ресурса и потреба за реализацију планираних активности, попуњавањем прописаних ПФЕ образаца о финансијским ефектима исказаних процењених оквирних трошкова на буџета, а у складу са Правилником о начину исказивања и извештавања о процењеним финансијским ефектима закона, другог прописа или другог акта на буџет, односно финансијске планове организација за обавезно социјално осигурање („Службени гласник РС”, број 32/15).

ЛАП, као свој саставни део има планиране аранжмане за имплементацију и за праћење (мониторинг) и оцењивање успешности активности (евалуацију).

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/95/World_Map_of_Serbian_Diaspora.png/800px-World_Map_of_Serbian_Diaspora.png

ПОГЛАВЉЕ 8.

Активности – задаци за реализацију ЛАП-а

Специфични циљ 1: До краја 2027. године стамбено збринути најмање 14 породица избеглица кроз програм Изградње стамбене зграде са могућношћу откупа на плацу који је доделила општина Врбас							
Активност	Период реализације	Очекивани резултати	Индикатори	Потребни ресурси		Носилац Активности	Партнер/и у реализацији
				Буџет лок. самоуправе	Остали извори		
1.1 потписивање уговора о закупу са изабраним корисницима	15 дана	Усељене породице	Број потписаних уговора	Људски ресурси		ЈЛС	КИРС, донатори
1.2 позивање купаца да поднесу писани захтев за продужење уговора о закупу или писани захтев за закључење	Након 5 месеци	Поднети захтеви	Записник			ЈЛС	
1.3 Утврђивање да ли изабрани корисници испуњавају услове из правилника, како би могли да откупе стамбену јединицу (РГЗ, ЛПА по сл дужности)	15 дана	Утврђена листа корисника који испуњавају услове	Записник			Председник општине	
1.4 Утврђивање купопродајне цене и достављање информације о цени и могућим начинима куповине	10 дана	Утврђене цене стана	Обрачун финансијске службе				
1.5 Потписивање купопродајних уговора - непокретности .(30 дана пре истека рока о закупу)	10 дана	Потписан уговор	Број оверених уговора				

Специфични циљ 2:

У периоду од 2023. до 2027. године трајно решити стамбено питање за најмање 45 породица избеглица, интерно расељених лица и повратника по основу споразума о реадмисији, кроз доделу пакета грађевинског материјала за адаптацију или завршетак изградњестамбеног објекта

Активности	Планирано време реализације активности	Очекивани резултат	Индикатор(и)	Потребни ресурси		Носилац активности	Партнери у реализацији
				Буџет ЛС и/или остали локални ресурси	Остали извори		
2.1.Формирање комисије	15 дана	Формирана Комисија	Одлука о формирању Комисије			Скупштина општине	
2.2. Доношење правилника и израда критеријума за одабир приоритетних породица	7 дана	Донесен правилник, израђени критеријуми	Усвојен Правилник и потписан од стране чланова комисије	Постојећи Људски ресурси		Општинска комисија	КИРС
2.3. Објава јавног позива	15 дана	Објављен јавни позив на огласној табли и сајту	Објављен јавни позив			Општинска комисија	
2.4. избор корисника и израда прелиминарне листе	15 дана	Утврђена и објављена прелиминарна листа	Број корисника утврђен на прелиминарној листи			општинска комисија	
2.5. израда и објављивање коначне листе	7 дана	Утврђена коначна листа.	Записникброј корисника на листи	Постојећи Људски ресурси		општинска комисија	КИРС
2.6. расписивање тендера и одабир најбољег добављача	45 дана	Тендер расписан и одабран најбољи понуђач	Садржај и услови тендера, садржај понуда			Тендерска комисија	
2.7. потписивање уговора са добављачем	30 дана	Потписан уговор	Услови и садржај уговора			општинска комисија	
2.8. потписивање уговора са корисницима	30 дана	Потписани уговори	Број потписаних уговора				
2.9. испорука грађевинског материјала	60 дана	Подељена помоћу складу са одлуком	Садржај и квалитет помоћи, потписане	Постојећи Људски ресурси		Повереник, општинска комисија	КИРС

			отпремнице				
2.10. праћење уградње грађевинског материјала	3 месеца	Пропраћена реализација програма и уградње материјала	Записник са терена			Повереник, општинска комисија	КИРС
2.11. извештај о реализацији програма	1 месец	Обновљен реконструисан објекат	Записник о уградњи фото документација			Повереник, општинска комисија	КИРС

Специфични циљ 3:

ериоду од 2023. До 2027. године економски оснажити 38 породица избеглих, интерно расељених лица и повратника по ову споразума о реадмисији доделом доходовних пакета, дрва и програма самозапошљавања

Активност	Планирано време реализације активности	Очекивани резултат	Индикатор(и)	Потребни ресурси		Носилац активности	Партнери у реализацији
				Буџет ЛС и/или остали локални ресурси	Остали извори		
3.1.Формирање комисије у	15 дана	Формирана комисија	Решењем именовано 5 чланова комисије	Људски ресурси		Председнико пштине	
3.2. Доношење правилника	7 дана	Донесен правилник, израђен критеријум	Квалитет правилника и критеријума усвојен и потписан	Постојећи људски ресурси		Комисија	Комесеријат за избеглице РС,
3.3.Расписивање Јавног позива	15 дана	Расписан оглас	Објављен јавни позив Број учесника на презентацији	Људски ресурси и сала за презентацију		Локална самоуправа	Медија
3.4. Избор корисника и израда прелиминарне ранг листе	30 дана	Утврђена листа корисника	Бр.пријављених на тендер, бр.пријављених који ипуњавају услове тентера	Постојећи људски ресурси		Комисија	
3.5. Израда објавље	15 дана	Изабрани корисници	Број потписаних уговора са корисницима	Постојећи људски ресурси		Комисија	КИРС

не коначне ранг листе							
3.6.Расписивање тендера	30 дана	Сprovedена јавна набавка и изабран добављач	Бр.пријављених на тендер,бр пријављених који испуњавају услове тендера и записници	Постоје људски ресурси		Тендерска комисија	
3.7. Потписивање угов.са добављачем	7 дана	Уговор са добављачем	Потписан уговор	Људски ресурси		Председник општине	

Специфични циљ 5: У периоду од 2022 – 2027. године организовати најмање 4 округла стола, трибина и радних састанака на тему н разумевање културолошких различитости између тражилаца азила или миграната без утврђеног статуса развојем дијалога и организовањем тематских радионица, округлих столова и других активности усмерених ка отклањању предрасуда и бољем разумевању потреба..

Активности	Период реализације (одно)	Очекивани резултат	Индикатори	Потребни ресурси		Носилац активности	Партнери у реализацији
				Буџет ЛС и / или остали локални ресурси	Остали извори		
10.1 Потписивање уговора са донатором за реализацију сваке појединачне обуке, трибине, тренинга или радног састанка, у складу са правилима и наменом доступног финансирања	10 дана од одобравања пројекта од стране донатора	Уговор о реализацији потписан, обезбеђена финансијска средства	Потписан уговор, висина средстава	Људски и други ресурси	Износ потребне помоћи/средства није унапред познат	ЈЛС, Савет за миграције и повереник	КИРС и други донатори,
10.2 Предузимање свих припремних радњи за организовање обуке, трибине, тренинга или радног састанка	30 дана од потписивања уговора	Одређени учесници, простор, време, материјал и слично	Број тема које су припремљене и број обухваћених служби у граду	Људски, технички и други ресурси		Савет за миграције и повереник	
10.3 Избор предавача	10 дана	Одабран, ангажован тренер, потпи	Број учесника	Људски, технички и други		Савет за миграције и повереник	

		сан уговор		ресурси			
10.4 Одржавање обуке, трибине, тренинга или радног састанка	1 до 2 дана по појединачној активности	Организоване и одржане радионице	Број учесника	Људски, технички и други ресурси		Савет за миграције и повереник	
10.5 Извештај о завршетку реализације појединачне/пројектне активности	2. квартал	Урађен извештај о спроведеним активностима, урађени флајери о радионицама и појмовима везаним за миграције	Број учесника који су завршили обуку и број издатих потврда о завршеној обуци			Савет за миграције и повереник	
10.6. Финансијски ресурси општине и донаторска средства	2. квартал	Урађен извештај о спроведеним активностима, урађени флајери о радионицама и појмовима везаним за миграције	Број учесника који су завршили обуку и број издатих потврда о завршеној обуци			Савет за миграције и повереник	

Специфични циљ 6: До краја 2027. године унапредити друштвене механизме за стварање услова за праћење, подстицање и подршку циркуларним и повратним миграцијама.

Активности	Период реализације (од-до)	Очекивани резултат	Индикатори	Потребни ресурси	Остали извори	Носилац активности	Партнери у реализацији
9.1 Унапређење начина прикупљања података о унутрашњим и спољним миграцијама до најнижих територијалних нивоа (ниво насеља), уз проширење индикатора и редовно статистичко праћење	2023-2024	Формиран тим за прикупљање и праћење података о миграцијама	10 Представника релевантних институција у Граду ради на прикупљању података, а на основу резултата пописа 2022. године	Није могуће утврдити износ потребних средстава	Људски и други ресурси	ЈЛС, Савет за миграције повереник,	РПК Врбаса, ПУ Врбас НСЗЗ, КИРС, ЦЗСР, НВО
9.2 Успостављање контакта са лицима која су често спољној миграцији ради утврђивања њихових потреба	2022-2027	Успостављен контакт	Успостављен контакт са 10 лица која су у спољној миграцији,	Није могуће утврдити износ потребних средстава	Људски и други ресурси	ЈЛС, повереник, тим за прикупљање података и праћење миграција	РПК Врбаса, НСЗЗ, КИРС, ЦЗСР, НВО

9.3Формирање базе података о врсти миграције узроцима и потребама лица која су у њој	2022-2027	Прикупљени подаци неопходни за формирање базе	Израђена анализа о спољним и унутрашњим миграцијама, утврђени узроци миграције грађана	Није могуће утврдити износ потребних средстава	Људски и други ресурси	ЈЛС, повереник,	РПК Врбаса НСЗЗ, КИРС ЦЗСР, НВО
9.4Формирање стручне групе за израду миграционог профила града Врбаса	2023-2024	Прикупљени подаци од значаја за праћење миграционих токова	Израђен миграциони профил града Врбаса	Није могуће утврдити износ потребних средстава	Људски и други ресурси	ЈЛС, повереник	РПК Врбаса НСЗЗ, КИРС ЦЗСР, НВО

Специфични циљ 7: До краја 2027. године омогућити континуирано спровођење активности и јачати односе матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону кроз разне едукативне платформе за учење, како би обезбедили адекватне образовне, социјалне и политичке услове за успешан развој и очување српског језика

Активности	Период реализације (од-до)	Очекивани резултат	Индикатори	Потребни ресурси	Остали извори	Носилац активности	Партнери у реализацији
8.1Међуинституционална сардња у циљу што бољег мапирања дијаспоре	2023-2024	Формиран тим за прикупљање и праћење података о дијаспори	10 Представника релевантних институција у Граду ради на прикупљању података	Није могуће утврдити износ потребних средстава	Људски и други ресурси	ЈЛС, Савет за миграције, повереник,	РПК Врбаса, НСЗЗ, КИРС, ЦЗСР, НВО
8.2Прикупљање података о члановима дијаспоре пореклом са територије Града Врбаса,	2023-2024	Утврђен приближан број исељеника, дужина њиховог боравка у иностранству, могућност повратка у Кикинд и могућност пласирања својих развојних и финансијских потенцијала у локалну средину	Мапирано најмање 15 породица	Није могуће утврдити износ потребних средстава	Људски и други ресурси	ЈЛС, повереник,	РПК Врбаса, НСЗЗ, КИРС, ЦЗСР, НВО
8.3Успостављање контакта са другим организацијама у иностранству ради повезивања дијаспоре и матице	2022-2027	Успостављен контакт са више удружења из иностранства са тенденцијом одржавања контакта ради организовања различитих заједничких активности	Успостављен контакт са 10 удружења из иностранства са договором око реализације заједничких активности	Није могуће утврдити износ потребних средстава	Људски и други ресурси	ЈЛС, повереник,	РПК Врбаса, НСЗЗ, КИРС
8.4Формирање базе података о члановима дијаспоре и потенцијалним повратницима	2023-2027	Прикупљени подаци неопходни за формирање базе	У базу унето 15 лица	Није могуће утврдити износ потребних средстава	Људски и други ресурси	ЈЛС, повереник,	РПК Врбаса Врбаса, НСЗЗ, КИРС ЦЗСР, НВО

ПОГЛАВЉЕ 9.

Ресурси/буџет

Процена финансијских средстава неопходних за реализацију посебних циљева, мера и активности вршена је од стране, предлагача овог Акционог плана (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања) и носилаца појединачних активности из Акционог плана, а у складу са планском - буџетским процедурама. У том смислу су сви буџетски корисници - органи и организације извршили оквирну процену трошкова ангажовања људских и других ресурса и потреба за реализацију планираних активности, попуњавањем прописаних ПФЕ образаца о финансијским ефектима исказаних процењених оквирних трошкова на буџета, а у складу са Правилником о начину исказивања и извештавања о процењеним финансијским ефектима закона, другог прописа или другог акта на буџет, односно финансијске планове организација за обавезно социјално осигурање („Службени гласник РС”, број 32/15).

Општина Врбас није у могућности да процени износ средстава за реализацију ЛАП-а за период 2023 - 2027. године. Средства за реализацију овог Локалног акционог плана обезбеђиваће се из различитих извора, и то према могућностима делом из буџета локалне самоуправе, делом из донаторских средстава, односно кроз пројекте који ће се развити на основу овог Локалног акционог плана, као и из других доступних извора.

Поступајући у складу са донетим Националним стратегијама: за смањење сиромаштва, решавање питања избеглица и интерно расељених лица, запошљавања, одрживог развоја, очекује се финансијска подршка ресорних министарстава у реализацији активности Локалног акционог плана.

У реализацији овог ЛАП-а полазиће се од идентификовања и коришћења свих већ постојећих ресурса у локалној заједници (људских и материјалних), а инсистираће се и на већој самоорганизованости и учешћу ресорних министарстава у реализацији активности ЛАП-а.

ПОГЛАВЉЕ 10.

Аранжмани за примену

Аранжмани за примену ЛАП у Општини Врбас обухватају локалне структуре и различите мере и процедуре које ће осигурати његово успешно спровођење. У оквиру локалних структура, разликују се:

1. Структуре за управљање процесом примене ЛАП и
2. Структуре које су оперативне и примењују ЛАП

Структуру за управљање процесом примене Локалног акционог плана, после његовог усвајања представљаће Савет за управљање миграцијама и трајна решења састављен из реда кључних актера у локалној заједници, укључујући и кориснике овог плана. Овај Савет, као управљачка структура има следеће задатке:

- У потпуности одговара за вођење целокупног процеса примене ЛАП-а;
- Именује локалне тимове за управљање пројектима који су резултат операционализације ЛАП-а;
- Обезбеђује приступ и прикупљање свих података и информација у електронској форми од сваког актера-учесника у процесу унапређења положаја избеглих, ИРЛ и повратника, тражилаца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса у локалној заједници;
- Одржава контакте са свим учесницима у реализацији ЛАП-а;
- Управља процесом праћења (мониторинга) и оцењивања успешности (евалуације) Локалног плана;
- Одржава контакте са јавношћу и доносиоцима одлука у локалној самоуправи.

Примену ЛАП-а чиниће институције, организације и тимови формиран у циљу непосредне реализације плана и пројеката развијених на основу Локалног плана. У складу са Локалним акционим планом, биће реализована подела улога и одговорности међу различитим актерима у локалној заједници-партнерима у реализацији. Сваки актер ће у складу са принципом јавности и транспарентности рада водити одговарајућу евиденцију и документацију и припремати периодичне извештаје о раду. Извештаји ће бити полазна основа за праћење и оцењивање успешности рада.

Оперативна структура за примену Локалног акционог плана има следеће задатке и одговорности:

- Реализација Локалног акционог плана (ЛАП-а);
- Непосредна комуникација са корисницима/цама услуга које се обезбеђују ЛАП-ом;
- Редовно достављање извештаја координатору/ки Локалног савета за миграције о свим активностима на спровођењу Локалног плана;
- Учешће у евентуалним обукама за унапређење стручности и компетенција за спровођење задатака Локалног плана;
- Унапређење процеса примене Локалног плана у складу са сугестијама и препорукама управљачке структуре.

Управљачка и оперативна структура ће развити план и механизме међусобне комуникације, пратиће успешност размене информација и ефикасност комуникације у односу на очекиване резултате примене Локалног плана. План комуникације управљачке и оперативне структуре уредиће време и начине размене информација и предузимања одговарајућих акција.

Механизми праћења, оцењивања успешности примене Локалног плана и доношења

евентуалних корективних мера биће дефинисани Планом праћења и оцењивања успешности (планом мониторинга и евалуација).

ПОГЛАВЉЕ 11.

Праћење и оцена успешности

Циљ праћења и оцене успешности (мониторинга и евалуације) ЛАП је да се систематично прикупљају подаци, прати и надгледа процес примене и процењује успех ЛАП ради предлагање евентуалних измена у активностима на основу налаза и оцена. Мониторинг (као систематски процес прикупљања података) спроводи се континуирано и дугорочно за период 2023-2027. године. Евалуација (као анализа података и доношење оцене о успешности) вршиће се периодично - једном годишње и подносиће се извештај Скупштини општине Врбас. Финална евалуација обавиће се на крају 2027. године. Мониторинг и евалуација укључују целовито сагледавање испуњења активности - задатака и специфичних циљева.

Кључни индикатори утицаја за праћење и оцењивање успешности примене Локалног плана ће бити следећи:

- Број нових програма за избегла, ИРЛ, повратнике, тражиоца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса
- Обухват избеглих, ИРЛ, повратника, тражиоца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса новим програмима;
- Структура корисника/ца програма;
- Ниво укључености различитих актера у подршку програмима намењених избеглицама, ИРЛ, повратницима, тражиоца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса у локалној заједници;
- Обим финансијских средстава издвојених за програме намењене избеглицама, ИРЛ, повратницима, тражиоца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса
- Структура финансијских средстава издвојених за услуге избеглим, ИРЛ, повратницима, тражиоца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса (буџет локалне самоуправе, донаторска средства, други извори...).

За успешно обављање мониторинга и евалуације користиће се стандардни сет алата међу којима су: евидентирање корисника, интервјуи са корисницима (упитници, разговори, анкете), анкете, извештавање и др.

Савет за миграције ће бити одговоран за праћење и оцењивање успешности рада на примени Локалног плана акције - вршиће мониторинг и евалуацију.

Локални савет ће својим Планом рада дефинисати начин организовања мониторинга и евалуације Локалног плана.

Тим за мониторинг и евалуацију чиниће - стручна лица из локалних институција и организација које се непосредно баве питањима избеглих, ИРЛ, повратника, тражиоца азила и миграната у потреби без утврђеног статуса.